Nâzım Hikmet
BÜYÜK İNSANLIK
Kendi Sesinden Şiirler

YKY
Yapı Kredi Yayınları

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

TÜRK EDEBİYATI

NÂZIM HİKMET
BÜYÜK İNSANLIK
Kendi Sesinden Şiirler

© MEHMET HİKMET
© YAPI KREDİ KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK TİCARET VE SANAYİ A.Ş., 2010
© BEDRİ RAHMİ EYÜBOĞLU VÂRİSLERİ
© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2006

Sertifika No: 11213

Yapı Kredi Yayınları Genel Yayın No: 3254
Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Genel Yayın No: 2093

EDİTÖRLER
RÛKEN KIZILER
M. MELİH GÜNEŞ

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASKI: 5.000 ADET, OCAK 2011
II. BASKI: 5.000 ADET, OCAK 2011

ISBN 978-605-360-094-7

BASKI
YAYLACIK MATBAACILIK
LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-203 TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 612 58 60 Sertifika No: 11931

CİLT
DERYA MÜCELLİT LTD.
(0212) 501 02 72

Bu kitabın ve CD'nin tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek CD, gerek görsel malzeme yayınevlerinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

YAPI KREDİ KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK
TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
YAPI KREDİ KÜLTÜR MERKEZİ, İSTİKLAL CADDESİ, NO: 161
34433 BEYOĞLU/İSTANBUL
Tel: (0212) 252 47 00
Fax: (0212) 293 07 23
www.yapikrediyayinlari.com

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ,
NO: 144/4 34430
BEYOĞLU/İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

İÇİNDEKİLER

Sunuş

Nâzım'ın 50 yıllık sesi ve Bedri Rahmi IX

Bedri Rahmi Eyüboğlu .....

Mor XV

Nâzım Hikmet .....

İsviçre Dağları 1
Abidin Dino'nun "Yürüyüş" Adlı Bir Tablosu Üstüne Söylenmiştir 2
Dörtlük 3
Mikail Refili'ye Ağıt 4
Ölü Nezval'le Sohbet 6
Vera'ya 8
[Bu yıl güz başlarında, güneyde] 9
[Rüzgârlı bir güvertede] 10
Arılar 11
[Denizin üstünde ala bulut] 12
Pencereler 13
Kıyıdaki İhtiyar 16
[İşte geldik gidiyoruz] 18
Kapalı Deniz 19
Büyük İnsanlık 20

Kederleniyorum 21
Yine Yağmur Üstüne 22
Giderayak 23
Hasret 24
Şehir Akşam ve Sen 25
Sıcaklarda 26
[Bu dünyada ne çok güzel kadın var] 27
[Bütün kapıları kapalı üstüme] 28
[Bitkiler ipeklisinden dallı budaklısına] 29
[Gülüm, iki gözümün bebeği] 30
Üç Leylek Lokantası 31
[Aya gidilecek] 32
Dörtlük 33
Sabah Karanlığı 34
Güney Dağlarının Hatırasında Kalan 37
Salatalık 39
Geceleyin Bakü 40
[Kadınım Brest'e kadar benimle geldi] 41
Beyazıt Meydanı'ndaki Ölü 43
Vera'nın Uykudan Uyanışı 44
İlk Roma Akşamım 46
[Ayrılık demir çubuk gibi sallanıyor havada] 48
[Sen benim sarhoşluğumsun] 49
[Bütün yolculuk boyunca hasret ayrılmadı benden] 50
Yolculuk 51
Vera'ya 52
Yaz Yağmuru 53
[Seviyorum seni ekmeği tuza banıp yer gibi] 54
[Her günüm mis gibi dünya kokan bir kavun dilimi
senin sayende] 55
[Şu karşıki ışıklara iner bu asfalt] 56
[Uyandım bu sabah da] 57
[Durup dururken içimde bir şeyler kopup tıkıyor boğazımı] 58
[Laypzig'de bir yağmur yağıyor incecikten] 59
[Sabah saat altı] 60

[İnsanların türküleri kendilerinden güzel] 61
[1960 güzünde Laypzig'de Astorya Oteli'nde] 62
Kırkıncı Yılımız 63
[Bir ucu bir kuyuda kaybolan rüzgârlı bir şosede] 64
[Üstümüze yazdıklarımın hepsi yalan] 65
Yamyamlar 66
Bir Garip Yolculuk 69
Saman Sarısı 79
[Denizin üstünde ala bulut] 92

Nâzım Hikmet'le Söyleşi 93

Biyografiler 98

Nâzım'ın 50 yıllık sesi ve Bedri Rahmi

"Bu kaydı çok iyi saklayın, aman ha!"

Bu sözlerin sahibi olan Bedri Rahmi'nin, oğlu Mehmet ve gelini Hughette'e vasiyet ettiği kayıttaki ses Nâzım Hikmet'e ait. 1960'ların teknolojisi bir makara bantta tam 50 yıl bekledikten sonra Nâzım ülkesine sesiyle de olsa dönüyor...

Makara bantın bulunuşu

Bedri Rahmi Eyüboğlu arşivini büyük bir titizlikle yayına hazırlayan Hughette Eyüboğlu, artık zamanı geldiği düşüncesiyle makara bantı sakladığı çekmeceden çıkardı ve Bedri Rahmi'nin bütün eserlerini yayımlayan İş Bankası Kültür Yayınları'na teslim etti. Evet, bu bant uzun yıllar saklanmak zorunda kaldı, çünkü kayıttaki ses yıllarca yasaklıydı. Bedri Rahmi o yıllarda evlerini sık sık ziyaret eden polislere karşı önlemini daha kayıt sırasında almıştı; kaydın başında "Mor" şiirini okuyup adeta kendi sesini Nâzım'a siper ederek... Bant evin çeşitli yerlerinde saklandı, kimi zaman yüklükte, kimi zaman merdiven altında, Mehmet Eyüboğlu'nun çekmecesinde... O kadar ki, Hughette Hanım, "artık zamanı geldi" dediğinde bantın bulunması bir hafta sürmüştü. Aradığı bir şey daha vardı: Nâzım'ın annesi Celile Hanım'ın yaptığı ve hiç ortalığa çıkmamış bir Nâzım portresi. Ekinde CD olan bu kitabın ön kapak içinde gördüğünüz Celile Hanım'ın resmettiği portre de, Nâzım'ın Bedri Rahmi'ye yadigârıdır.

*Kaydın hikâyesi**

Bedri Rahmi ve Nâzım Hikmet Paris'te bir araya geliyorlar. Şiirlerin yazılış tarihlerinden yılın 1961 olduğu anlaşılıyor; söyleşi ise kayıtta geçtiği şekliyle 25 Nisan tarihli.

Bedri Rahmi "Patırtı yapmayın," diyerek başlıyor "Yeşilden mordan pembeden" şiirine, sonra Nâzım'a bırakıyor teybi. Nâzım 55 şiirini soluksuz okuyor. 56.'sına geldiğinde kısa bir ara vermek istiyor ve karşımıza "Bir Garip Yolculuk"la çıkıyor (Biz bu şiiri "Saman Sarısı" olarak biliyoruz). "Bir Garip Yolculuk"u okurken Nâzım'ın zorlandığını duyuyoruz. "Olmadı" diyor, baştan alıyor, yarılarken kayıt duruveriyor, Bedri Rahmi önerilerde bulunuyor...

Okuduğu şiirler arasında ikisi var ki ilk kez bu kayıtla ortaya çıktı (s. 50 ve s. 64): *Bütün yolculuk boyunca hasret ayrılmadı benden* dizesiyle başlayan şiir Türkçe ya da Rusça hiçbir kaynakta yer almamış. *Bir ucu bir kuyuda kaybolan rüzgârlı bir şosede* dizesiyle başlayan şiir ise yalnızca Rusça yayımlanmış *Seçme Eserleri*'nde var.** İlk kez yayımlanan bu iki şiir, Nâzım'ın okuyuştaki vurgulamaları dikkate alınarak dizildi.

Bir bant, bir kitap, iki yayınevi

"Büyük İnsanlık" Kendi Sesinden Şiirler adını alan bu çalışmada ön plana çıkarılmak istenen, ilk kez yayımlanan ses kaydıdır. Bu nedenle kitabın kurgulanışında ses kaydındaki sıralama esas alındı. Okuyuştaki farklılıklar Yapı Kredi Yayınları'nın Delta dizisindeki basımından (Nâzım Hikmet, *Bütün Şiirleri*, YKY, 1. Baskı, Nisan 2007) aktarılan şiirlerin üzerinde dipnotlarla belirtildi. İki şairin şiirler arasında geçen konuşmaları da yazıya dökülerek sayfalardaki yerini aldı. Kaydın sonundaki söyleşi ise Fransızca olması nedeniyle CD'den çıkarıldı. Nâzım'a sorular yönelten erkek ve kadın seslerinin ise kimlere ait olduğu tespit edilemedi.*** Kitabın sonunda yer alan bu söyleşiyi Ali Berktay Türkçeleştirdi.

---

* Abidin Dino ve Hıfzı Topuz, Nâzım Hikmet'in Paris'te sık ziyaret ettiği dostlarıydı. Güzin Dino ve Hıfzı Topuz bu ses kaydı hakkında bilgi sahibi olmadıklarını söylediler.

** Nâzım Hikmet, *Sorok Let*, 1921-1961, İzbrannie Stihi, Hudojestvennaya Literatura Yayınevi, Moskova (SSCB), 2. Baskı, 18.5.1964, s. 360-361.

*** Esin Afşar söyleşideki Kadın Sesi'nin Eve Griliquez'e ait olabileceğini söyledi.

Makara bantla birlikte Bedri Rahmi'nin bizzat gerçekleştirdiği ve ömrü boyunca korumaya çalıştığı ses kaydının haklarıyla, kayıttaki sesin sahibi Nâzım Hikmet'in telif hakları konusu ortaya çıktı... Gerek vârislerin gerek yayınevlerinin önkoşulsuz ve pazarlıksız bu eserin ortaya çıkmasından başka düşünceleri yoktu. Bu işbirliğinin başka ortak yayınlara da örnek olmasını diliyoruz.

"Büyük İnsanlık" Kendi Sesinden Şiirler kitabı, Yapı Kredi Yayınları ve Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'nın birlikte hazırladıkları ses ile şiirin buluşmasıdır. İki şairin 50 yıl sonra gerçekleşen mürüvvetleridir.

Yapı Kredi Yayınları / Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Ve Nâzım Hikmet sorar:
Başlayayım mı Üstad?
Bedri Rahmi yanıtlar:
Başla Reis!

BEDRİ RAHMİ

Yalnız patırtı yapma şimdi...

* * *[1]

Yeşilden mordan pembeden
Yosundan yapraktan yoncadan
Bahar inceden inceden
Paris baharı bu bulanık
Serde ressamlık var azıcık
Bütün gün mor üstüne çalışmışım
Boğazıma kadar mora gömülmüşüm
Kulağımda bir akordeon sesi mosmor
Çok uzaklarda bir yüz moranıyor
Canımın acısı dizimin sızısı mor
Kırk yıllık emektar baş ağrılarım mor
Sen nehri bal rengi Eyfel Kulesi mor
Kanlıca sırtlarında akşam oluyor.

Mor deyip geçme belalı renk musibet
Yeryüzünde ne kadar insan varsa bir o kadar mor
Menekşenin moru mavzerin moru
Suya dökülmüş mazotun moru
Neftin moru ziftin moru asfaltın moru
Sıfırın altında yumulmuş çocuk ellerinin moru
Elâ gözlere konmuş murdar sineklerin moru
Karadutun moru karamuğun moru kuzgunun moru
Telgraf tellerinde petekkıranlar
Buğday tarlasında devedikenlerinin moru

Yeryüzünde ne kadar insan varsa bir o kadar mor
İnsanların hesabı kimden sorulur bilmem
ama morların hesabı benden sorulur benden.

---

1 Bedri Rahmi Eyüboğlu, Türkçe yayınlarda "Mor" başlığıyla geçen bu şiiri, kayıt sırasında, dipnotlara sığmayacak kadar çok değişiklikle seslendiriyor. Bu nedenle önce şiirin kayıttaki versiyonunu ardından da Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları (Bedri Rahmi Eyüboğlu, *Dol Karabakır Dol*, Bütün Şiirleri, 1. Baskı, 2003) baskısını sunuyoruz.

MOR

Yapraktan yosundan yoncadan
Bahar inceden inceden
Paris baharı bu bulanık
Bir kül rengidir tüter nazlı nazlı
Bir kül rengi yorgun argın ılık
Serde ressamlık var azcık
Bütün gün mor üstüne çalışmışım
Boğazıma kadar mora gömülmüşüm
Uzaktan bir akordeon sesi geliyor mosmor
Dilimin acısı kolumun sızısı
Kırk yıllık emaktar baş ağrılarım mor
Sen nehri bal rengi Eyfel Kulesi mor
Bir yüz morardıkça morarıyor
Kanlıca sırtlarında bir yerde akşam oluyor.

Bütün gün mor üstüne çalışmışım
Mor deyip geçme belalı renk musibet
Yeryüzünde ne kadar insan varsa bir o kadar mor
Menekşenin moru mavzerin moru kasaturanın moru
Suya dökülmüş mazotun moru
Neftin moru ziftin moru asfaltın moru
Telgraf tellerinde petekkıranlar
Buğday tarlasında devedikenleri
Karadutun moru karamuğun moru kuzgunun moru
Sıfırın altında çocuk elleri
Elâ gözlere konmuş murdar sineklerin moru
Gözlerimi yumduğum zaman gördüğüm mor
Morun karanlığı karanlığın moru
Yok ölünün körü...

Mor deyip geçme insan misali
Yeryüzünde ne kadar insan varsa bir o kadar mor
İnsanların hesabı kimden sorulur bilmem
ama morların hesabı benden sorulur benden.

NÂZIM HİKMET

Başlayayım mı Üstad?

BEDRİ RAHMİ

Başla Reis!

İSVİÇRE DAĞLARI

Bu dağlar ne dağları
bizim dağlara benziyor,
bıçak gibi boğazları, parça parça karları,
bu dağlar ne dağları
bizim dağlara benziyor,
adamı da... Eli ayağı, gözü kaşı var
ama velosipetli.[1]
Bizimkiler velosipetsiz,[2]
bitli.

31 Mayıs 958,
İsviçre'yi geçerken

1 ama bisikletli
2 Bizimkiler bisikletsiz

ABİDİN DİNO'NUN "YÜRÜYÜŞ" ADLI BİR TABLOSU ÜSTÜNE SÖYLENMİŞTİR[1]

Bu adamlar, Dino,
ellerinde ışık parçaları,
bu karanlıkta, Dino,
bu adamlar nereye gider?
Sen de, ben de, Dino,
onların arasındayız,
biz de, biz de, Dino,
gördük açık maviyi.

Paris, 13 Mayıs 958

1 Kayıtta şiirin adı geçmiyor.

DÖRTLÜK[1]

Koparmış ipini eski kayıklar gibi yüzer
kışın, sabaha karşı rüzgârda tahta cumbalar
ve bir sac mangalın küllerinde
uyanır uykudan büyük İstanbul'um.

27 Haziran [1958], Laypzig

1 Kayıtta şiirin adı geçmiyor.

MİKAİL REFİLİ'YE AĞIT

Neslimin yaprak dökümü başladı,
çoğumuz, kışa giremiyeceğiz.

Deliye döndüm Refili,
haberini alır almaz...
Ne diyecektim...
Aklında mı, Mikail...
Ama artık aklın yok,
burnun, ağzın, gözlerin yok,
kardeşim, bir kemik yığınısın
Bakü'de bir mezarlıkta.

Ne diyecektim...[1]
Moskova'da, bizde, bir yılbaşı gecesi,[2]
sofrada, dibinde donanmış çam ağacının
kocaman bir oyuncak gibiydin pırıl pırıl.
Pırıl pırıl gözlerin, dazlak kafan,
saygıdeğer göbeğin.

1 Ne diyecektin(?)...
2 Moskova'da, bizde, bu yılbaşı gecesi,

Dışarda geceye bulanmış karlı bir orman.
Sana bakıp düşünüyordum:
Eski şarap fıçısı gibi keyifli, hazret,
eski şarap fıçısı gibi sağlam.
Benden çok sonra ölecek.
Arkamdan bir de makale döktürür,
bir şiir yahut:
"Nâzım'la Moskova'da 24'te tanıştım..."[2]

Sahi, Mikail, şair olabilirdin,
profesör oldun.
Ama mesele bunda değil.
Yapılan işin ya çok iyisi yaşıyor bizden sonra,[3]
ya çok kötüsü.

Seninki orta halliydi sanırım,
benimki de öyle.
Yani, sesimiz bu kubbede kalacak diye
tesellimiz yok.
Ben kendi payıma üzülmüyorum buna,
tesellisiz yaşamayı becerdim,
beceririm tesellisiz ölmesini de,
senin gibi Refili.

5 Haziran 958, Pırağ

2 "Nâzım'la Moskova'da 24'te tanıştım filan"
3 Yapılan işin ya çok iyisi yaşıyor bizden sonraya,

ÖLÜ NEZVAL'LE SOHBET[1]

Sen gittikten sonra, hemen
hava soğudu, karladı.
Böyle olunca, ölene
gökyüzü, derler, ağladı.
Ama biliyorsun, bahar,
gün açtı on üç Nisanda,
Pırağ gülümseyiverdi,
hattâ orda, kabristanda.
Hâlâ biraz dua gibi
ediliyorsa da lafın,
vitrinde günlük güneşlik
kara tüllü fotoğrafın.
Hava belki yine bozar[2]
ve lâkin önümüz Mayıs...
Pırağ'da, Mayıs, bilirsin,
yemyeşil, altın sarısı
saldırınca sokaklara
siler kederi genç kızlar
pencere camları gibi
ve senden kalan keder de
gölgen gibi kaybolacak
Pırağ kaldırımlarından.
Dünya bu... Doğrusu zaten
hayatı seven, akıllı,
iyi yürekli ölüler,
ne kırk bir günlük yas ister,

1 ÖLÜ NEZVAL'LA SOHBET
2 Hava belki yene(?), ğene(?) bozar

ne "Benden sonra Tufan!" der.
Faydalı bir şeyler, bir söz,
bir ağaç, bir gülümseme
bırakarak çekip gider[3]
ve dirilerle bölüşmez
kabrinin karanlığını[4]
ve kendi başına taşır
ağırlığını taşının.
Ve dirilerden hiçbir şey
istemedikleri için
ölmemiş gibi olurlar...
Biliyorum, sen de Nezval,
sen de böyle bir ölüsün,
Prag'ın iyi yürekli,
dünyayı seven, akıllı
ölülerinden birisin...

Telefondan çağırdılar,
ayrılacağız, ne yazık.
Hoşça kal kardeşim Nezval.
Bizim dünyamızda yine[5]
en tatlı yemiş: aydınlık...

20 Nisan 958, Prag

---

3 [illegible] gider
4 [illegible]
5 [illegible]

VERA'YA[1]

Bir ağaç var içimde
fidesini getirmişim güneşten.
Salınır yaprakları ateş balıklar gibi
yemişleri kuşlar gibi ötüşür.

Yolcular füzelerden
çoktan indi içimdeki yıldıza.
Düşümde işittiğim dille konuşuyorlar,
komuta, böbürlenme, yalvarıp yakarma yok.

İçimde ak bir yol var.
Karıncalar buğday taneleriyle
bayram çığlıklarıyla kamyonlar gelir geçer
ama yasak, geçemez cenaze arabası.

İçimde mis kokulu
kızıl bir gül gibi duruyor zaman.
Ama bugün cumaymış, yarın cumartesiymiş,
çoğum gitmiş de azım kalmış, umurumda değil.

15.1.1960, Kislovodsk

1 Kayıtta şiirin adı geçmiyor.

* * *

Bu yıl güz başlarında, güneyde,
denize, kuma güneşe bulanıyorum,
ağaca bulanıyorum,
bala bulanır gibi elmalara.
Geceleri gökyüzü kokuyor ekin gibi,
geceleri iniyor tozlu, sıcak yola gökyüzü[1]
yıldızlara bulanıyorum.

Denize, kuma, güneşe, elmaya, yıldızlara
alışıyorum, gülüm,
iyice alışıyorum.
Denize, kuma, güneşe, elmaya, yıldızlara
karışıp gitmenin zamanı geldi.

8 Eylül 1958
Arhipo Osipovka

1 geceleri gökyüzü iniyor tozlu, sıcak yola

* * *

Rüzgârlı bir güvertede
deniz suyuyla
tel fırçayla yıkanmış
bıranda bezinden gömlek gibi
sırtımda keder.
Ve bu güney köyünde durup dinlenmeden
kızarıp ballanıyor güneş
genç kızlarla kayısılarda.

9 Eylül 1958
Arhipo Osipovka

ARILAR[1]

İri bal damlaları gibi arılar,
arılar asmaları taşıyor güneşe,
gençliğimden uçup geldiler,
bu elmalar da ordan
bu ağır elmalar,
bu altın tozlu yol,
bu ak çakıllar dere boyunda,
türkülere inanışım,
hasetsizliğim,[2]
bu bulutsuz gün de ordan
bu mavi gün,
çırılçıplak, sıcacık, sırtüstü yatan deniz,
bu hasret
ve aydınlık dişleri bu kalın dudaklı ağzın
bu Kafkasya köyüne arıların ayağında
iri bal damlaları gibi
geldiler gençliğimden,[3]
bir yerlerde unuttuğum gençliğimden,[4]
bir yerlerde doyamadan.

13 Eylül 1958
Arhipo Osipovka

1 Kayıtta şiirin adı geçmiyor.
2 hasetsizliğin(?)
3 geldiler gençliğimde(?)
4 bir yerlerde unuttuğum gençliğimde(?)

* * *

Denizin üstünde ala bulut
yüzünde gümüş gemi
içinde sarı balık
dibinde mavi yosun
kıyıda bir çıplak adam
durmuş düşünür.

Bulut mu olsam,
gemi mi yoksa,
balık mı olsam,
yosun mu yoksa?..
Ne o, ne o, ne o.
Deniz olunmalı, oğlum,
bulutuyla, gemisiyle, balığıyla, yosunuyla.

15 Eylül 1958
Arhipo Osipovka

PENCERELER[1]

Sabaha karşı mıydı bilmiyorum
yoksa akşamüstü müydü
belki de gece yarısı
bilmiyorum
girdi odama pencereler
perdeli perdesiz
ben basma perdeleri severim
ama tül perdeler de vardı
kara istorlar da[2]
istorları çekip çekip bırakıyordum
bir daha inmez oldu kimisi[3]
kimisi bir daha çıkamadı yukarı
ve camları kırık pencereler
elimi kestim
kimisi camsızdı büsbütün[4]
camsız pencereler içime dokunur
camsız gözlükler gibi

Pencereler
yağmur yağıyordu camlarınıza
kızıl saçları kederli uzun
ben alt dudağımda cigaram
türkü söylüyordum içimden[5]
yağmur sesini kendi sesimden çok severim

1 Kayıtta şiirin adı geçmiyor.
2 Pencereler
3 bir daha inemez oldu kimisi
4 kimisi camsız büsbütün
5 türkü söylüyorum içimden

Pencereler
beşinci katta güneşli boşluğunuzda bir deniz
bir deniz mavi yüzük taşından
serçe parmağıma geçirdim usulcacık
üç kere öptüm ağlayarak
öpüp alnıma koydum üç kere

Pencereler
çıktım kırmızı velenseli yataktan
çocuk burnumu dayadım terli camına pencerenin[6]
oda sıcaktı ve genç anamın kokusu vardı odada
dışarda kar yağıyordu
ben kızamık çıkarıyordum

Pencereler
sabaha karşı mıydı bilmiyorum
belki de gece yarısı
bilmiyorum
odamın içindeydi yıldızlar
ve gece kelebekleri gibi
çırpınıyorlardı camlarınızda
ben onlara dokunmaktan çekinerek
açtım sizi pencereler
salıverdim yıldızları geceye
aydınlık sınırsız hür geceye
yapma ayların geçtiği geceye

6 çocuk burnumu dayadım camına pencerenin

Kurtlar duruyor ayın altında[7]
hasta aç kurtlar
kurtlar duruyor önünde penceremin[8]
kadife perdeleri kapasam da sımsıkı
ordadırlar bilirim
gözetliyorlar beni

Pencereler
düştüm bir pencereden[9]
bir güzele bakarken
dünya halime güldü[10]
güzel dönüp bakmadı[11]
belki farkında değildi[12]

Pencereler
pencereler
kırk evin penceresi odama girdi
ben oturdum birinin içine
sarkıttım ayaklarımı bulutlara
bahtiyarım
diyebilirdim belki

22 Eylül, Pitsunda,
1958

7 Kurtlar durur ayın altında
8 kurtlar durur önünde penceremin
9 düştüm pencereden
10 âlem halime güldü
11 güzel dönüp bakmadı bile
12 belki de farkında değil

KIYIDAKİ İHTİYAR

Derin dağlar kat kat sıralanmıştı
çamlık iniyordu denize kadar
kıyıda iriyarı bir ihtiyar
çakıllara sırtüstü uzanmıştı

ve bu olgun güneşli Eylül günü
uzak haberi batmış gemilerin
poyraz yeli mavi masmavi serin
okşuyordu ihtiyarın yüzünü

ve karnının üstündeydi elleri
iki yengeç gibi inatçı yorgun[1]
zamandan kuvvetli bir yolculuğun
sert kabuklu merhametsiz zaferi

ve gözkapakları tuzlu kırışık
kapanıvermişlerdi yumuşacık
bu karanlıkta altın pırıltılar
dinliyordu uğultuyu ihtiyar

denizi uzun dişli balıkları
ve tanyerlerinin alevlerini
dipte çiçek açan kayalıkları
ağları ve balıkçı evlerini

1 iki yengeç iri inatçı yorgun

ama belki de bulutlara yakın
çamların tepesiydi uğuldayan
biliyordu başı döner adamın
onlara aşağıdan baktığı zaman

derin dağlar kat kat sıralanmıştı
çamlık iniyordu denize kadar[2]
kıyıda iriyarı bir ihtiyar
çakıllara sırtüstü uzanmıştı

24 Eylül, Pitsunda, 1958

2 çamlar iniyordu denize kadar

* * *

İşte geldik gidiyoruz
hoşça kal kardeşim deniz
biraz çakılından aldık
biraz da masmavi tuzundan
sonsuzluğundan da biraz
ışığından da birazcık
birazcık da kederinden
bir şeyler anlattın bize
denizliğin kaderinden
biraz daha umutluyuz
biraz daha adam olduk
işte geldik gidiyoruz
hoşça kal kardeşim deniz

27 Eylül, Pitsunda, 1958

KAPALI DENİZ[1]

Yeşili hare hare mavisi yumuşacık
geçtim Hazer Denizi'ni ipekli bir gününde
duruyordu gemimizin önünde[2]
kanatsız bir kapı gibi apaçık.

Dokundu yüreğime bu yapmacıklı hali
hangi deniz onun gibi kapalı
hangi deniz onun gibi denizlerden habersiz
hangi deniz onun gibi yapyalnız?

4 Ekim, Krasnovodsk, 1958

1 Kayıtta şiirin adı geçmiyor
2 duruyor gemimizin önünde

BÜYÜK İNSANLIK

Büyük insanlık gemide güverte yolcusu
tirende üçüncü mevki
şosede yayan
büyük insanlık.

Büyük insanlık sekizinde işe gider
yirmisinde evlenir
kırkında ölür
büyük insanlık.

Ekmek büyük insanlıktan başka herkese yeter
pirinç de öyle
şeker de öyle
kumaş da öyle
kitap da öyle
büyük insanlıktan başka herkese yeter.

Büyük insanlığın toprağında gölge yok
sokağında fener
penceresinde cam
ama umudu var büyük insanlığın
umutsuz yaşanmıyor.

7 Ekim, Taşkent, 1958

KEDERLENİYORUM[1]

Bir Üsküdar balkonunda guruba karşı demlenir gibi[2]
bu akşamüstü, Laypzig'te, tıramvay durağında
tadını çıkara çıkara, yudum yudum
kederleniyorum.

22 Haziran 958

1 Kayıtta şiirin adı geçmiyor.
2 Bir Üsküdar balkonundan guruba karşı demlenir gibi

YİNE YAĞMUR ÜSTÜNE[1]

Serçe kuşları gibi yağmur
çinko dama serptiğim
ekmek kırıntılarını
yiyor telâşlı telâşlı, tıkır tıkır,
serçe kuşları gibi yağmur.

958 Haziran, Pırağ

1 Kayıtta şiirin adı geçmiyor.

GİDERAYAK[1]

Giderayak işlerim var bitirilecek,
giderayak.
Ceylanı kurtardım avcının elinden[2]
ama daha baygın yatar ayılamadı.
Kopardım portakalı dalından
ama kabuğu soyulamadı.
Oldum yıldızlarla haşır neşir
ama sayısı bir tamam sayılamadı.
Kuyudan çektim suyu[3]
ama bardaklara konulamadı.
Güller dizildi tepsiye
ama taştan fincan oyulamadı.
Sevdalara doyulamadı.
Giderayak işlerim var bitirilecek,
giderayak.

Haziran 1959

---

1 Kayıtta şiirin adı geçmiyor
2 Kurtardım ceylanı avcının elinden
3 Çektim kuyudan suyu

HASRET

Yüz yıl oldu yüzünü görmeyeli,[1]
belini sarmayalı,[2]
gözünün içinde durmayalı,
aklının aydınlığına sorular sormayalı,
dokunmayalı sıcaklığına karnının.

Yüz yıldır bekliyor beni[3]
bir şehirde bir kadın.

Aynı daldaydık, aynı daldaydık.
Aynı daldan düşüp ayrıldık.
Aramızda yüz yıllık zaman,
yol yüz yıllık.

Yüz yıldır alacakaranlıkta
koşuyorum ardından.

6 Temmuz 959

---

1 Yüz yıl oldu yüzünü görmiyeli
2 belini sarmıyalı,
3 Yüz yıldır bekler beni

ŞEHİR AKŞAM VE SEN

Koynumda çırılçıplaksınız
şehir akşam ve sen
aydınlığınız yüzüme vuruyor[1]
bir de saçlarınızın kokusu.[2]
Bu çarpan yürek kimin
sesleri soluklarımızın üstünde küt küt atan[3]
senin mi şehrin mi akşamın mı
yoksa benimkisi mi?
Akşam nerde bitiyor nerde başlıyor şehir
şehir nerde bitiyor sen nerde başlıyorsun
ben nerde bitip nerde başlıyorum?

9 Temmuz 1959

1 aydınlığını yüzüme vuruyor
2 bir de saçlarımızın kokusu.
3 seslerin soluklarımızın üstünde küt küt atan

SICAKLARDA[1]

Bu sıcaklarda seni düşünüyorum
çıplaklığını
boynunu bileklerini
minderde ak bir kuş gibi yatan ayağını
senin söylediklerini.

Bu sıcaklarda seni düşünüyorum
bilmiyorum aklımda en çok kalan ne
gözümün önüne gelen
boynun mu bileklerin mi çıplak ayağın mı
bana benim olurken söylediklerin mi?

Bu sarı sıcaklarda seni düşünüyorum
bu sarı sıcaklarda bir otel odasında seni düşünüp
yalnızlığımı soyunuyorum
biraz da ölüme benzeyen yalnızlığımı.

10 Temmuz 1959

---

1 Kayıtta şiirin adı geçmiyor.

* * *

Bu dünyada ne çok güzel kadın var
kızlar hele.
Otelin balkonuna çık
seyret ihtiyar.
Bir yandan şiir döktür birbirinden aydınlık
bir yandan yanındaki ölümle sohbet eyle.

12 Temmuz 1959

* * *

Bütün kapıları kapalı üstüme
bütün perdeleri inik
ne bir mendil mavilik
ne bir avuç yıldız.[1]
Bizi burda mı bastıracak ölüm
biz bu şehirden gülüm
çıkamıyacak mıyız?

3 Ağustos 1959, Laypzig

1 ne bir kutu yıldız

* * *

Bitkiler ipeklisinden dallı budaklısına
hayvanlar tüylüsünden pullusuna
evler kıl çadırından beton-armesine
âletler uçağından tıraş makinesine kadar[1]
bir de denizler bir de bardaktaki su
bir de yıldızlar
bir de dağların uykusu
bir de her şeyle her yerde karmakarışık insan
yani alınteri
yani kitaplardaki yalan[2]
yani doğru yalan
yani dost düşman
yani hasret sevinç keder
gelip geçtim kalabalığın içinden
gelip geçen kalabalıkla beraber.

14 Ağustos 1959

1 âletler uçağından tıraş makinasına kadar
2 yani kitaplardaki ışık

* * *

Gülüm, iki gözümün bebeği
ölmekten korkmuyorum,
ölmek arıma gidiyor,
onuruma yediremiyorum ölmeği.

15 Ağustos 1959

ÜÇ LEYLEK LOKANTASI

Pırağ'da Üç Leylek Lokantası'nda buluşurduk.
Şimdi, bir yol kıyısında, gözlerim kapalı duruyorum
sen bir ölüm boyu benden uzak.
Belki Pırağ'da Üç Leylek Lokantası yok,
ben uyduruyorum.

Pırağ'da Üç Leylek Lokantası'nda buluşurduk.
Söylerdim içimden senin yüzüne bakarak
türkülerin türküsünü Süleyman peygamberin.

Pırağ'da Üç Leylek Lokantası'nda buluşurduk.
Şimdi, bir yol kıyısında, gözlerim kapalı duruyorum,
sen bir ölüm boyu benden uzak
bir kırık aynadasın çarpuk çurpuk.

Pırağ'da Üç Leylek Lokantası'nda buluşurduk.
Ah bacım, vah Sonya Danyolova[1]
hiçbir şey unutulmuyor ölüler kadar çabuk.

18 Ağustos 1959

[1] Ah bacı(?), vah Sonya Danyelova

* * *

Aya gidilecek
daha da ötelere,
teleskopların bile görmediği yere.
Ama bizim dünyada ne zaman kimse aç
kalmayacak,[1]
korkmayacak kimse kimseden,
emretmeyecek kimse kimseye,
yermeyecek kimse kimseyi,
umudunu çalmayacak kimse kimsenin?

İşte ben komünistim bu soruya karşılık[2]
verdiğim için.

26 Ağustos 1959

1 Ama bizim dünyada ne zaman hiç kimse aç
kalmayacak

2 İşte ben komunistim bu soruya karşılık
verdiğim için.

DÖRTLÜK

Yeryüzüne tohum gibi saçmışım ölülerimi,
kimi Odesa'da yatar, kimi İstanbul'da, Pırağ'da kimi.
En sevdiğim memleket yeryüzüdür.
Sıram gelince yeryüzüyle örtün üzerimi.

16 Ağustos 1959

SABAH KARANLIĞI

Sabah karanlığında telgraf direkleri,
yol.
Sabah karanlığında aynası parlayan konsol
masa
terlik,
eşyalar birbirini yeniden görüp tanır.
Odamızda sabah karanlığı bir yelken gibi
aydınlanır.
Odamızda pırlanta yüzük gibidir mavi serinlik.
Yıldızlar ağarır odamızda.

Çok uzakta,
gökyüzündeki derenin dibinde ağarır taşlar.[1]
Başı yastıktadır gülümün
alabildiğine geniş kuştüyü yastıktadır başı.
Elleri iki ak lâle gibi yorganın üstündedir.
Saçlarında kuşlar ötüşmeğe başlar.

Sabah karanlığında ağaçları, fabrika bacalarıyla
şehir.[2]
Sabah karanlığında ağaçlar ıslaktır fabrika
bacaları sıcak.
Sabah karanlığında asfaltı okşayarak
ilk adımlar odamızdan geçer
ilk motor uğultusu
ilk kahkaha
ilk küfür,

1 gökyüzündeki derenin dibinde yıkanır taşlar
2 Bu dize ses kaydında yok.

seyyar börekçinin camekânındaki buğu
sütçüye giren çizmeli şoför
komşuların ağlayan çocuğu
mavi afişteki güvercin
vitrindeki manken[3]
sarı iskarpinleri ayağında
ve sandal ağacından Çin yelpazeleri
ve kırmızı o kalın ağzı bir tanemin[4]
ve bütün uyanışların en mutluları en tazeleri
odamızdan geçer sabah karanlığında.

Sabah karanlığında radyoyu açarım:
Dev adlı madenlerle dev sayılar birbirine karışır
petrol kuyuları mısır tarlalarıyla yarışır
Lenin nişanı alan çoban
(resmini ilk sayfalarda görmüşüm
kalın bıyıkları sarkık kara)
konuşur genç kız gibi sıkılıp utanaraktan.
Geçilir kutuplardan gelen haberlere
sonra bu sabah saat altıda
üçüncü suputnik
dönerken yeryüzünü 8879 kere
açılır yastıkta kocaman gözleri gülümün.
Dumanlı dağ gölleri gibidirler henüz.
İçlerinden mavi balıklar geçer kıvıltılarla
diplerinde yeşil çamlar durur
bakarlar derin dümdüz

3 vitrindeki maniken
4 ve kırmızı kalın ağzı bir tanemin

rüyalarının sonu sabah karanlığında pırıl pırıl vurur[5]
aydınlanırım,
kendi kendimi görüp yeniden tanırım
kıyasıya bahtiyarımdır
azıcık utanırım
ama azıcık.

Yolculuğa hazır bir yelken gibidir,
aydınlık bir yelken gibi
sabahleyin odamızda karanlık.
Gülüm çıkar yataktan bir kayısı gibi çıplak.
Mavi afişteki güvercin gibi aktır sabah
karanlığında yatak.

1960 Şubat, Kislovodsk

5 rüyalarının sonu sabah karanlığına pırıl pırıl vurur

GÜNEY DAĞLARININ HATIRASINDA KALAN[1]

Kuzeyden indim bu güney dağlarının memleketine
ikindiüzeri.
Yanımda genç, ak bir kadın vardı,
yüzüne mavi bir tanyeri gibi çekilmiş olan gözleri,
dümdüz, saman sarısı saçlarıyla...

Kuzeyden indim bu güney dağlarının memleketine
ikindiüzeri.
Bu dağlar,
insanların, ineklerin, kamyonların arasında
yaşıyorlardı,
söğütler, elmalar, meşeler ve çam ağaçlarıyla
ve artık
yanımdaki ak kadının
saman sarısı saçlarıyla,
kaplanlar ve alabalıklarla beraber.

Bu dağlar,
karlıydılar, güneşliydiler, kırmızı ve koyu
yeşildiler,
yıkılmış hisarları vardı.
Bu dağlar,
okul defterlerinin yaprakları arasında
yaşıyorlardı,
sanatoryumların ve devlet mağazalarının içinde,
kıvrım kıvrım asfalt yollarla tahta köprülerin arasında.

1 Kayıtta şiirin adı geçmiyor.

Bu dağlar,
    vurulmuş yaban keçilerinin yarasında,
ve göllerin dibinde yaşıyorlardı
ve artık
    bir kadın vardı,
yüzüne mavi bir tanyeri gibi çekilmiş gözleriyle ak
bir kadın
ve artık
    biliyorum
yalnız bu mavi tanyeri kalacak aklında bu güney
dağlarının.

4 Şubat 1960, Kislovodsk

SALATALIK

Ekber Babayef 'e

Avluda dizboyu kar
lapa lapa da yağıyor
hızını alamadı sabahtan beri bir türlü.
Mutfaktayız.
Masada, muşambanın üstünde bahar,
masada, muşambanın üstünde körpecik bir salatalık
çiçeği burnunda, pütürlü.
Çepçevre oturmuş bakıyoruz ona,
şavkı vuruyor yüzümüze yumuşacık[1]
bir tazeliktir kokuyor bir tazelik.[2]
Çepçevre oturmuş bakıyoruz ona
şaşkın
düşünceli
iyimser.
Rüyada gibi bir halimiz var.
Masada, muşambanın üstünde umut,
masada, muşambanın üstünde güzel günler
yeşil bir güneşle yüklü bir bulut
yaklaşan sabırsız zümrüt bir kalabalık
açılıp saçılacak sevdalar
masada, muşambanın üstünde körpecik bir salatalık
çiçeği burnunda, pütürlü.
Avluda dizboyu kar
lapa lapa da yağıyor
hızını alamadı sabahtan beri bir türlü.

Mart 1960, Moskova

---

1 şavkı vuruyor yüzümüze
2 bir tazelik kokuyor bir tazelik

GECELEYİN BAKÜ[1]

Geceleyin yıldızsız ağır denize kadar
geceleyin zifiri karanlıkta
güneşli buğday tarlasıdır Bakü şehri.
Tepedeyim,
avuç avuç çarpar yüzüme ışık taneleri,
havada rast peşrevi Boğaziçi suları gibi akar.
Tepedeyim,
uzaklaşır uçsuz bucaksız ayrılıkta
bir sal gibi yüreğim
gider anıların ötesine
yıldızsız ağır denize kadar
zifiri karanlıkta.

1960, Şubat, Bakü

1. Kayıtta şiirin adı geçmiyor.

* * *

Kadınım Brest'e kadar benimle geldi,
indi tirenden peronda kaldı,
ufaldı, ufaldı, ufaldı,
uçsuz bucaksız mavilikte buğday tanesi oldu,
sonra raylardan başka şey göremedim.

Sonra, Leh toprağından seslendi karşılık veremedim.
"Nerdesin gülüm, nerdesin?" diye soramadım,
"Yanıma gel!" dedi, yanına varamadım,
hiç durmayacakmış gibi gidiyordu tiren,
boğuluyordum kederden.

Sonra, kumlu toprakta kar parçaları çürüyordu,
sonra, birden anladım ki, kadınım beni görüyordu,
"Beni unuttun mu, beni unuttun mu?" diye soruyordu,
baharsa çamurlu çıplak ayaklarıyla gökyüzünde
yürüyordu.

Sonra, yıldızlar inip kondu telgıraf tellerine,
karanlıksa yağmur gibi çarpıyordu tirene,
kadınım telgıraf direklerinin altında duruyordu,
koynumdaymış gibi de yüreği küt küt vuruyordu,
direkler gelip geciyordu o kımıldanmıyordu yerinden,
hiç durmayacakmış gibi gidiyordu tiren
boğuluyordum kederden.

Sonra birden anladım ki, yıllardır, ama uzun
yıllardır bu tirende
yaşıyorum.
– ama, bunu nasıl, neden anladığıma hâlâ
şaşıyorum –
ve hep aynı büyük, aynı umutlu türküyü söyleyerek
sevdiğim şehirlerle sevdiğim kadınlardan boyuna
uzaklaşıyorum
ve hasretlerini etimin içinde işleyen bir yara gibi
taşıyorum
ve bir yerlere yaklaşıyorum, bir yerlere
yaklaşıyorum.[1]

Mart 1960, Akdeniz

BEYAZIT MEYDANI'NDAKİ ÖLÜ

Bir ölü yatıyor
on dokuz yaşında bir delikanlı
gündüzleri güneşte[1]
geceleri yıldızların altında[2]
İstanbul'da, Beyazıt Meydanı'nda.

Bir ölü yatıyor
ders kitabı bir elinde
bir elinde başlamadan biten rüyası[3]
bin dokuz yüz altmış yılı Nisanında
İstanbul'da, Beyazıt Meydanı'nda.

Bir ölü yatıyor
vurdular
kurşun yarası
kızıl karanfil gibi açmış alnında[4]
İstanbul'da, Beyazıt Meydanı'nda.

Bir ölü yatacak
toprağa sıp sıp damlayacak kanı
silâhlı milletim hürriyet türküleriyle gelip[5]
zaptedene kadar
büyük meydanı.

Mayıs 1960

1 gündüzleri günesle
2 geceleri yıldızların yanında
3 bir elinde başlanmadan biten rüyası
4 kızıl bir karanfil gibi açmış alnında
5 silâhlı milletin(?) hürriyet türküleriyle gelip

VERA'NIN UYKUDAN UYANIŞI[1]

İskemleler ayakta uyuyor
masa da öyle
serilmiş yatıyor sırtüstü kilim
yummuş nakışlarını
ayna uyuyor
pencerelerin sımsıkı kapalı gözleri
uyuyor sarkıtmış boşluğa bacaklarını balkon
karşı damda bacalar uyuyor
kaldırımda akasyalar da öyle
bulut uyuyor
göğsünde yıldızıyla[2]
evin içinde dışında uykuda aydınlık
uyandın gülüm
iskemleler uyandı
köşeden köşeye koşuştular
masa da öyle
doğrulup oturdu kilim
nakışları açıldı katmer katmer

1 Kayıtta şiirin adı geçmiyor.
2 göğsünde yıldızlarıyla

ayna seher vakti gölü gibi uyandı
açtı kocaman mavi gözlerini pencereler
uyandı balkon
toparladı bacaklarını boşluktan
tüttü karşı damda bacalar
kaldırımda akasyalar ötüştü
bulut uyandı
attı göğsündeki yıldızı odamıza
evin içinde dışında uyandı aydınlık
doldu saçlarına senin[3]
dolandı çıplak beline ak ayaklarına senin.

Mayıs 1960, Moskova

3 doldu saçlarına senin
akı avuçlarından senin

İLK ROMA AKŞAMIM

Sarı sıcak kocaman ıslak bir çiçek
kırmızı balıklar yosunların arasında
karıncalar pırıl pırıl
kara gözlü telâşlı karıncalar
ve çınarlarla taş beygirler sırılsıklamdı
bir kadın gördüm
elleri kalçasında başında çamaşır sepeti
bir kadın gördüm
cıgara içiyor 60 modeli Ford arabasında
bir kadın gördüm
otobüs durağında gözleri kapalı
dokunsan ağlayacak
dört bir yanım ışıl ışıl camdı
ve camlar hep birden bağırıp çağırıyordu[1]
nisandı akşamdı
yağmur yağıyordu
esmer ayakları çıplak bir yağmur
yağmur yağıyordu ömrümün ilk Roma akşamına
ve ilk şemsiyesine ömrümün

şemsiyem ihtiyardı
bana onu genç bir sosyalist verdi
sarışın sol bir sosyalist
bir komünist mitingine gidiyordum
şemsiyem bahtiyardı
bahtiyardım
Roma ıslak bir duvardı
ve artık bu duvarda bir tek afiş vardı
gittiğim mitingin afişi.

Nisan 1960, Roma

* * *

Ayrılık demir çubuk gibi sallanıyor havada
çarpıyor yüzüme yüzüme
sersemledim

kaçıyorum ayrılık kovalıyor beni
yolu yok elinden kurtulmanın
dizlerim kesildi yıkılacağım

ayrılık zaman değil yol değil
ayrılık aramızda bir köprü
kıldan ince kılıçtan keskin

kıldan ince kılıçtan keskin
ayrılık aramızda bir köprü
seninle diz dize otururken de

6 Haziran 1960
Berlin - Moskova uçak

* * *

Sen benim sarhoşluğumsun
ne ayıldım
ne ayılabilirim
ne ayılmak isterim
başım ağır
dizlerim parçalanmış
üstüm başım çamur içinde
yanıp sönen ışığına düşe kalka giderim.

10 Temmuz 1959

* * * [1]

Bütün yolculuk boyunca hasret ayrılmadı benden
gölgem gibi demiyorum
çünkü hasret yanımdaydı zifiri karanlıkta da
Ellerim ayaklarım gibi de değil
uykudayken yitirirsin elini ayağını[2]
ben hasreti uykuda da yitirmiyordum
Bütün yolculuk boyunca hasret ayrılmadı benden
açlıktı, susuzluktu demiyorum
sıcakta soğuğu, soğukta sıcağı aramak gibi de değil
giderilmesi imkânsız bir şey
ne sevinç ne keder
şehirlerle bulutlarla türkülerle de ilgisiz
içimdeydi dışımdaydı
Bütün yolculuk boyunca hasret ayrılmadı benden
zaten elimde ne kaldı bu yolculuktan
hasretten gayrı

1 Türkçede ilk kez yayımlanan bu şiire henüz başka dilde bir kaynakta da rastlanmamıştır.

2 uykudayken itirirsin[?] elini ayağını

YOLCULUK[1]

Bir şair yolculuk ediyor
bir denizinde dünyamızın
bakarak bir yıldıza.

Yolculuk ediyor şairin biri
yıldızlardan birinde bir denizde
bakarak dünyamıza.[2]

Yolculuk ediyor şairler
denizlerinde kâinatın
bakarak birbirine.[3]

1960, Akdeniz

1 Kayıtta şiirin adı geçmiyor.
2 dünyamıza bakarak
3 bakarak birbirine,
birbirinin hasretini çekerek
birbirini görmeden duyup.

VERA'YA[1]

Moskova'nın 110 kilometre doğusunda
Oka ırmağından öğrendim gümüş türküsünü
ırmakların
durup dinlenmeden akıp gitmenin ululuğunu
ırmak gemilerinden suya düşen ışıkların çağrısını
uzaklara
Oka ırmağından öğrendim hasretlerinin dalgın
deliliğini.
Yaz geceleri Oka ırmağı
ince kumları ve sedefleriyle
ak bir kadını yıkayarak
aktı odamda kalın kütüklerinin arasından.[2]
Yaz geceleri düşmedi dallarından zamanların
yaprakları
gitmeden gittim adını hâlâ bilmediğim topraklara.

16 Temmuz 1960

1 Kayıtta şiirin adı geçmiyor.
2 aktı odamda kalın çam kütüklerinin arasından

YAZ YAĞMURU[1]

Bir yaz yağmuru yağdı içime
ezildi iri üzüm taneleri camlarımda
gözleri kamaştı yapraklarımın

Bir yaz yağmuru yağdı içime
gümüş güvercinler uçtu damlarımdan
koştu yalnayak toprağım

Bir yaz yağmuru yağdı içime
tıramvayıma atladı bir kadın
ak baldırları ıslak

Bir yaz yağmuru yağdı içime
içimdeki kederi serinletmeksizin

Bir yaz yağmuru yağdı içime
ansızın başladı dindi ansızın
eski yerinde duruyor sıcaklık[2]
kör demiryolunda paslı kalın

4 Ağustos 1960

1 Kayıtta şiirin adı geçmiyor.
2 eski yerinde duruyor sıcak

* * *

Seviyorum seni ekmeği tuza banıp yer gibi
geceleyin ateşler içinde uyanarak
ağzımı dayayıp musluğa su içer gibi,
ağır posta paketini, neyin nesi belirsiz,
telâşlı, sevinçli, kuşkulu açar gibi,
seviyorum seni denizi uçakla ilk defa geçer gibi.
İstanbul'da yumuşacık kararırken ortalık
içimde kımıldanan bir şeyler gibi,
seviyorum seni "Yaşıyoruz çok şükür!" der gibi.[1]

27 Ağustos 1960

[1] seviyorum seni "Yaşıyorum çok şükür!" der gibi.

* * *

Her günüm mis gibi dünya kokan bir kavun dilimi
senin sayende.
Bütün yemişler elime güneştenmişim gibi uzanıyor
senin sayende.
Senin sayende yalnız umutlardan alıyorum balımı.
Yüreğimin çalışı senin sayende.[1]
En yalnız akşamlarım bile duvarında gülen bir
Anadolu kilimi senin sayende.
Şehrime ulaşmadan bitirirken yolumu[2]
bir gül bahçesinde dinlendim senin sayende
Senin sayende, içeri sokmuyorum
en yumuşak urbalarını giyip[3]
büyük rahatlığa çağıran türküleriyle kapımı çalan
ölümü.

29 Ağustos 1960

1 Yüreğimin calımı senin sayende
2 Şehrime ulaşamadan bitirirken yolumu
3 en yumuşak rubalarını giyip

* * *

Şu karşıki ışıklara iner bu asfalt.
İnekler üçer üçer yüklenmiş kamyonlara,
sallanıyor başları ağır, rahat.
Şu karşıki ışıklara iner bu asfalt.

İnekler üçer üçer yüklenmiş kamyonlara,
karası, alacası, sarısı.
Hiç kimse anlatamaz onlara:
mezbahaya gidiliyor gece yarısı.

Şu karşıki ışıklara iner bu asfalt.
İnekler üçer üçer yüklenmiş kamyonlara,
sallanıyor başları ağır, rahat.

1 Eylül 1960

* * *

Uyandım bu sabah da[1]
ve yürüdü üstüme doğru karmakarışık:
duvar, battaniye, cam ve plastik ve tahta
ve tavana vuran kararmış gümüşten ışık.

Ve yürüdü üstüme bir tıramvay bileti
ve düşümün bu yana düşüp sönen yarısı
ve otel odası denen düşman memleketi,
bir şiirden üç satır ve bir saman sarısı.

Yürüdü üstüme doğru ak alnıyla zaman
ve anılar yağmurlu ve boşluğun yatakta
ve haber ikimizden ve ayrılığımızdan.
Uyandım bu sabah da.

6 Eylül 1960

1 Uyandım bu sabah

* * *

Durup dururken içimde bir şeyler kopup tıkıyor
boğazımı,
durup dururken sıçrayıp kalkıyorum yarıda bırakıp
yazımı,
durup dururken rüya görüyorum bir otelde, holde,
ayakta,
durup dururken çarpıyor alnıma kaldırımdaki ağaç,
durup dururken bir kurt uluyor aya karşın bahtsız,
öfkeli, aç,[1]
durup dururken yıldızlar inip sallanıyor bir
bahçede, salıncakta,
durup dururken mezardaki hâlim geçiyor aklımdan,
durup dururken kafamda bir güneşli duman,
durup dururken hiç bitmeyecekmiş gibi
bağlanıyorum başladığım güne,
ve her seferinde sen çıkıyorsun suyun yüzüne...

8 Eylül 1960

1 durup dururken bir kurt uluyor aya karşın bağıtsız, öfkeli, aç,

* * *

Laypzig'de bir yağmur yağıyor incecikten,
yağıyoruz vitrinler, ağaçlar, insanlar,
bir de otomobillerin hızı,
bir de geçmiş zamanlar,
bir de saman sarısı,
bir de ben
yağıyoruz yağan yağmurla beraber incecikten.

18 Eylül 1960

* * *

Sabah saat altı.
Açtım günün kapısını girdim içeri,
karşıladı beni pencerede genç mavinin tadı,
aynada alnımın dünden kalma çizgileri
ve ensemde bir kadın sesi ayva tüyü gibi yumuşak
ve radyoda memleket haberi
ve artık oburluğum dolup dolup taşarak
koşacağım ağaçtan ağaca saatlerin yemiş[1]
bahçesinde
ve güneş batacak yavrum
ve umuyorum, gecenin ötesinde
bekliyecek beni yeni bir mavinin tadı, umuyorum...

14 Eylül 1960

1 koşacağım ağaçtan ağaca saatların yemiş bahçesinde

* * *

İnsanların türküleri kendilerinden güzel,
kendilerinden umutlu,
kendilerinden kederli,
daha uzun ömürlü kendilerinden.
Sevdim insanlardan çok türkülerini.
İnsansız yaşayabildim
türküsüz hiçbir zaman.[1]
Hiçbir zaman beni aldatmadı türküler de.

Türküleri anladım hangi dilde söylenirse söylensin.

Bu dünyada yiyip içtiklerimin,
gezip tozduklarımın,
görüp işittiklerimin,
dokunduklarımın, anladıklarımın
hiçbiri, hiçbiri,
beni bahtiyar etmedi türküler kadar...

20 Eylül 1960

1 türküsüz hiçbir zaman.
Gülünü aldattığım oldu
türküsünü hiçbir zaman.

* * *

1960 güzünde Laypzig'de Astorya Oteli'nde
dördümüz aynı yatakta yattık
dördümüz holde dolaştık yan yana
dördümüz yemek yedik aynı tabaktan
dördümüz diz dize dinledik aynı radyoyu
dördümüz sen alabildiğine uzaktın
dördümüz ben alabildiğine tutkundum dünyayla
sana
dördümüz eldivenlerini çıkartmıştı ölüm[1]
dördümüz 1960 güzünde Laypzig'de
Astorya Oteli'nde.

23 Eylül 1960

[1] dördümüz eldivenlerini çıkarmıştı ölüm

* * *[1]

Bir ucu bir kuyuda kaybolan rüzgârlı bir şosede
bana doğru yaklaşıyor kavuşma saatımız yalnayak
yüzü saçlarıyla örtülü kavuşma saatımızın
bir de ağır yürüyor ki deli olmak işten değil
Bana doğru yaklaşıyor kavuşma saatımız yalnayak
ben de telefon direğine bağlıyım kollarımdan
yüreğim de yorgun mu yorgun duracak nerdeyse
bir de alnıma bir su damlıyor aynı yere artsız arasız

Bana doğru yaklaşıyor kavuşma saatımız yalnayak
ben de seni düşünüyorum da seni düşünüyorum
ben de seni düşündükçe o da ağırlaştırıyor
yürüyüşünü
bu böyle giderse yıkılabilirim direğin dibine
o yanıma varmadan

[1] Türkçede ilk kez yayımlanan bu şiir, Rusça çevirilerde 27 Eylül 1960 tarihli olarak belirtilmektedir (Nâzım Hikmet, *Sorok Let*, 1921-1961, İzbrannie Stihi, Hudojestvennaya Literatura Yayınevi, Moskova (SSCB), 2. Baskı, 18.5.1964, s. 360-361).

* * *

Üstümüze yazdıklarımın hepsi yalan
onlar olan değil olmasını istediklerimdi aramızda
onlar ulaşılmaz dallarında duran hasretlerimdi
onlar susuzluğumdu düşlerimin kuyusundan çekilmiş
ışığa çizdiğim resimlerdi onlar.

Üstümüze yazdıklarımın doğru hepsi
güzelliğin
    yani bir yemiş sepeti yahut kır sofrası[1]
sensizliğim
    yani şehrin son köşesinde son sokak feneri
                                oluşum
kıskanışım seni
    yani gözüm bağlı koşuşum geceleyin tirenlerin
                                arasında
bahtiyarlığım
    yani bentlerini yıkıp akan güneşli ırmak.
Üstümüze yazdıklarımın hepsi yalan
üstümüze yazdıklarımın doğru hepsi.

30 Eylül 1960, Laypzig

1 yani bir yemiş sepeti yahut bir kır sofrası

YAMYAMLAR

Masam, kâatlarım, yazı makinam,
üstüm başım kan içinde,
kan içinde kaldırımları geçtiğim şehirlerin,
duvarlarda ellerimin izleri kan içinde,
yarmışım göğsümü
yüreğimi yiyoruz bir dişiyle beraber.
Mektup yaz, telgıraf çek, telefon et,
geliyorum, geliyorum, geliyorum de,
ölüm, uslandır beni.

25 Ekim 1960

NÂZIM HİKMET

Üstad, bundan sonra uzun
bir şey var, bekle olur mu?
Biraz dinleneyim...

NÂZIM HİKMET

Allah Allah!.. Nereye koydum bu meredi ben ya? Mösyö Dams(?) demişim... Bu bir parça, bitmemiş, sonunu bitiririz inşallah, bitirince de okuruz.

BİR GARİP YOLCULUK[1]

Vera Tulyakova'ya saygılarımla

Seher vaktı habersizce girdi gara ekspres
kar içindeydi
ben paltomun yakasını kaldırmış perondaydım
peronda benden başka da kimseler yoktu
durdu önümde yataklı vagonun pencerelerinden biri
perdesi aralıktı
baktım genç bir kadın uyuyordu alacakaranlıkta
alt ranzada
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
kırmızı dolgun dudaklarıysa şımarık ve somurtkandı
üst ranzada uyuyanı göremedim
habersizce usulcacık çıktı gardan ekspres[2]
bilmiyorum nerden gelip nereye gittiğini
baktım arkasından
üst ranzada ben uyuyorum
Varşova'da Bristol Oteli'ndeyim 411 oda numaram
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığım yoktu
oysa karyolam tahtaydı dardı
genç bir kadın uyuyor başka bir karyolada
saçları saman sarısı kirpikleri mavi

1 Nâzım Hikmet, Türkçe yayınlarda "Saman Sarısı" başlığıyla geçen bu şiiri, kayıt sırasında, dipnotlara sığmayacak kadar çok değişiklikle seslendirmiştir. Başlangıçtaki konuşmalarla henüz tamamlanmamış olduğunu Nâzım da söylüyor ve şiirin ikinci bölümü kayıtta geçmiyor. Bu nedenle önce şiirin kayıttaki versiyonunu, ardından da YKY baskısını (Nâzım Hikmet, *Bütün Şiirleri*, YKY, 1. Baskı, Nisan 2007, s. 1748-1761) sunuyoruz.

2 Nâzım Hikmet, "Bastan başlayayım ben üstad," diyerek kaydı keser ve şiiri başlangıcından itibaren tekrar okumaya başlar.

ak boynu uzundu yuvarlaktı
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığı yoktu
oysa karyolası tahtaydı dardı
vakit hızla ilerliyordu yaklaşıyorduk gece yarılarına
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığımız yoktu
oysa karyolalar tahtaydı dardı 411 oda numaram
başladım inmeye merdivenleri dördüncü kattan
asansör işlemiyor bozulmuş gene
duvarlar ayna aynaların içinde iniyorum merdivenlerden
belki yirmi yaşımdayım belki yüz yaşımdayım
vakit hızla ilerliyordu yaklaşıyordum gece yarılarına
üçüncü katta bir kapının ötesinde bir kadın gülüyor kederli
bir türkü söyler gibi gülüyor
Kubalı bir balerinle karşılaştım ikinci katta aynalarda
taze esmer bir yalaza gibi geçti alnımın üzerinde
şair Nikolas Gilyen Havana'ya döndü çoktan
yıllarca Avrupa ve Asya otellerinin hollerinde karşılıklı
oturup içtikti yudum yudum şehirlerimizin hasretini
iki şey var ancak ölümle unutulur
anamızın yüzüyle şehrimizin yüzü
Bristol'un kapıcısı uğurladı beni gocuğu geceye batık
yürüdüm buz gibi esen yelin ve neonların içinde yürüdüm
vakit hızla ilerliyor yaklaşıyordum gece yarılarına
çıktılar önüme ansızın
oraları gündüz gibi aydınlıktı ama onları benden
başka gören olmadı
bir mangaydılar
postalları pantalonları ceketleri
kolları kollarında gamalı haç işaretleri
elleri ellerinde otomatikleri vardı
omuzları miğferleri vardı ama başları yoktu
omuzlarıyla miğferlerinin arası boşluktu
hattâ ayakları, yakaları boyunları vardı ama başları yoktu
ölümlerine ağlanmıyan askerlerdendiler
yürüdük
korktukları hem de hayvanca korktukları belli

gözlerinden belli diyemem
başları yok ki gözleri olsun
korktukları hem de hayvanca korktukları belli
belli postallarından
korku postaldan belli olur mu
oluyordu onlarınki
korktukları hem de hayvanca korktukları belli
korkularından ateş etmeğe de başladılar artsız arasız
bütün yapılara bütün taşıt araçlarına bütün canlılara
her sese her kıvıltıya ateş ediyorlar
hattâ Şopen Sokağı'nda mavi balıklı bir afişe ateş ettiler
ama ne bir sıva parçası düşüyor ne bir cam kırılıyor
ve kurşun seslerini bile benden başka duyan yok
ölüler bir SS mangası da olsalar ölüler öldüremez
ama korktukları hem de hayvanca korktukları belli
bu şehir öldürülmemiş miydi kendileri öldürülmeden önce
bu şehrin kemikleri birer birer kırılıp derisi yüzülmemiş miydi
derisinden kitap kabı yapılmamış mıydı yağından sabun
saçlarından sicim
ama işte duruyordu karşılarında gecenin ve buz gibi esen
yelin içinde bahar açmış bir elma ağacı gibi
vakit hızla ilerliyordu yaklaşıyordum gece yarılarına
Belveder yolunda düşündüm Lehlileri
kahraman bir mazurka oynuyorlar tarihleri boyunca
Belveder yolunda düşündüm Lehlileri
bana ilk belki de son nişanımı bu sarayda verdiler
tören memuru açtı yaldızlı ak kapıyı
girdim büyük salona genç bir kadınla
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
ortalıkta da ikimizden başka kimseler yoktu
bir de akvareller bir de incecik koltuklar kanapeler bebek-
evlerindeki gibi
ve sen belki bundan dolayı
bir resimdin ahımla çizilmiş belki bir taş bebektin
belki bir acıydın düşümden damlamış sol mememin üstüne
uyuyordun alacakaranlıkta alt ranzada

ak boynun uzundu yuvarlaktı
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığın yoktu
Kırakof şehrinde Kapris Barı'ndaydık
vakit hızla ilerliyordu gece yarılarına yaklaşıyorduk
ayrılık masanın üstündeydi kahve bardağınla limonatamın
arasında
onu oraya sen koydun
bir taş kuyunun dibindeki suydu
bakıyorum eğilip
bir koca kişi gülümsüyor bir buluta usulcacık
sesleniyorum
seni yitirmiş geri dönüyor sesimin yankıları
ayrılık masanın üstündeydi cıgara paketinde
gözlüklü garson getirdi onu ama sen ısmarladın
kıvrılan bir dumandı gözlerinin içinde senin
cıgaranın ucunda senin
ve hoşça kal demeğe hazır olan avucunda
ayrılık masanın üstünde dirseğini dayadığın yerdeydi
aklından geçenlerdeydi ayrılık
benden gizlediklerinde gizlemediklerinde
ayrılık rahatlığındaydı senin
senin güvenindeydi bana
büyük korkundaydı ayrılık
birdenbire kapın açılır gibi sevdalanmak[3] birilerine ansızın
oysa beni seviyorsun ama bunun farkında değilsin
ayrılık bunu farketmeyişindeydi senin
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığın yoktu
çıktık Kapris Barı'ndan tuttum elinden yürüdük

3 Burada yaklaşık 40 saniyelik bir kesinti var. Daha sonra kayıt tekrar başlıyor ve Bedri Rahmi ile Nâzım'ın arasında şu konuşmalar geçiyor:
BEDRİ RAHMİ: *Demin biraz sesi yavaşlattın.*
NÂZIM HİKMET: *Pekâlâ.*
BEDRİ RAHMİ: *istersen azıcık daha iyi sokul, o zaman rahat edersin.*
NÂZIM HİKMET: *Tabii, başlayayım mı?*
BEDRİ RAHMİ: *Başla Reis!*
NÂZIM HİKMET: *Ama biraz daha evveiden başlayayım.*
Nâzım "gözlüklü garson getirdi onu ama sen ısmarladın" dizesinden itibaren yeniden okumaya başlar.

yürüdük yıldızlara değen Ortaçağ duvarlarının karanlığında
ayak seslerimizin yankıları sıska sarı köpekler
gibi önümüzde koşuyordu
vakit hızla ilerliyordu gece yarılarına yaklaşıyorduk
Yagelon Üniversitesi'nde şeytan taşlara
tırnaklarını batıra batıra dolaşıyor
bozmağa çalışıyor Kopernik'in Araplardan kalma
usturlabını[4]
ve pazar yerinde bezzazlar çarşısının kemerleri
altında rak end rol oynuyor Katolik üniversitelilerle
vakit hızla ilerliyor gece yarılarına yaklaşıyoruz
vuruyor bulutlara kızıltısı Nova Huta'nın
orda köylerden gelen genç işçiler madenle beraber
ruhlarını da alev alev döküyor yeni kalıplara
ve ruhların dökümü madenin dökümünden bin kere zordur
Meryem Ana kilisesinin çan kulesinde saat başlarını çalan
borazan gece yarısını da çaldı
Ortaçağdan gelen çığlığı yükseldi
şehre yaklaşan düşmanı verdi haber
ve sustu ansızın gırtlağına saplanan okla
borazan iç rahatlığıyla öldü
ve ben düşmanı görüp de haber veremeden
öldürülmenin acısını düşündüm
vakit hızla ilerliyor arkada kaldı gece yarıları
seher vakti habersizce girdi gara ekspres
yağmurlar içindeydi Pırağ
bir gölün dibinde gümüş kakmalı bir sandık gibiydi
kapağını açtım
içinde genç bir kadın uyuyordu camdan kuşların arasında
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
kırmızı dolgun dudaklarıysa şımarık ve somurtkandı
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığı yoktu
kapadım kapağı yükledim sandığı yük vagonuna
habersizce usulcacık çıktı gardan ekspres
baktım arkasından kollarım iki yanıma sarkık

4 bozmağa çalışıyor Kopernik'in Araplardan kalma usturlapını(?)

yağmurlar içindeydi Prag
sen yoksun
uyuyorsun alacakaranlıkta alt ranzada
üst ranza bomboş
saçların saman sarısı kirpiklerin mavi
sen yoksun
en güzel şehirlerden biri boşaldı
içinden elini çektiğin bir eldiven gibi boşaldı
söndü artık seni görmeyen aynalar nasıl sönerse
Vltava suyu yitirilmiş akşamlar gibi akıyor köprülerin altından
sokaklar bomboş
bütün pencerelerde perdeler inik
tramvaylar bomboş geçiyor
biletçileri vatmanları bile yok
kahveler bomboş
lokantalar barlar da öyle
vitrinler bomboş
ne kumaş ne kristal ne et ne şarap
ne bir kitap ne bir şekerleme kutusu ne bir karanfil
şehri duman gibi saran bu yalnızlığın içinde bir koca kişi yalnızlıkta on kat artan ihtiyarlığın kederinden silkinmek için
Lejyonerler Köprüsü'nden martılara ekmek atıyor
gereğinden genç yüreğinin kanına batırıp her lokmayı
vakıtları yakalamak istiyorum
parmaklarında kalıyor altın tozları kanatlarının
Prag-Moskova ekspiresinde genç bir kadın uyuyor
alacakaranlıkta alt ranzada
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığı yoktur
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
elleriyse gümüş şamdanlarda mumlardı
üst ranzada uyuyanı göremedim
ben değildim bir uyuyan vardıysa orda
belki de üst ranza boştu
belki Moskova'ydı üst ranzadaki
vakıtları yakalamak istiyorum
parmaklarımda kalıyor altın tozları kanatlarının

duman basmış Leh toprağını
Birest'i de basmış
iki gündür uçaklar kalkıp inemiyor
ama tirenler gelip gidiyor bebekleri akmış gözlerin içinden
geçiyorlar
Berlin'den beri kompartımanımda bir başımdayım
karlı ovaların güneşiyle uyandım ertesi sabah
yemekli vagonda kefir denen bir çeşit ayran içtim
garson kız tanıdı beni
iki piyesimi seyretmiş Moskova'da
ağlamak geldi içimden, memleketimdeyim zaten çıkmadım ki
sınırları dışına
Memleketim düşündüm deniz ve ırmak limonlarını
memleketimin
İzmir, İstanbul, Pırağ, Budapeşte, Kiev, Rostog, Varna,
Köstence, Gdans, Bakü, Vladivostok, Şanghay, Hanoy
saymakla tükenir mi
Piyeslerim oynanabilir ama İstanbul'dan İzmir'den gayrı
hepsinde bugün
Memleketim
Moskova garında genç bir kadınla karşılaştım
Göresim geldi seni dedi
baktım yüzüne
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
ak boynu uzundu yuvarlaktı
tuttum elinden yürüdük
yürüdük güneşin altında karları çıtırdata çıtırdata
o yıl erken gelmişti bahar
o günler Çobanyıldızına haber uçurulan günlerdi
Moskova bahtiyardı bahtiyardım bahtiyardık
yitirdim seni ansızın oysa ilk önce yitirdim avucumda elinin
sıcaklığını senin sonra elinin yumuşak ağırlığını yitirdim
avucumda sonra elini
ve ayrılık birbirine değen parmaklarımızın ucundaydı çoktan
ama yene de ansızın yitirdim seni[5]
asfalt denizlerinde otomobilleri durdurup baktım içlerine yoksun

5 ama gene(?) de ansızın yitirdim seni

bulvarlar karlı
seninkiler yok ayak izleri arasında
botlu iskarpinli çoraplı çıplak senin ayak izlerini birde tanırım
milisyonerlere sordum milisyonerler büyük bir
nezaketle selam veriyor
görmediniz mi
eldivenlerini çıkarmışsa ellerini görmemek olmaz
elleri gümüş şamdanlarda mumlardır
görmedik
milisyonerler büyük bir nezaketle selam veriyor
girdim giriyorum bütün kuyruklara
ve yalnız kadınlara soruyorum
yün başörtülü güler yüzlü sabırlı sessiz kocakarılar
al yanaklı kopça burunlu tazeler şapkaları yeşil kadife
ve genç kızlar tertemiz simsıkı ve gayetle de şık
belki korkunç kocakarılar bezgin tazeler şapşal kızlar da var ama
görmüyorum onları
analarına, bacılarına, kızlarına, Moskova kadınlarına soruyorum.
güzeli kadınlar erkeklerden önce görür ve unutmaz
kadınlara soruyorum görmediniz mi
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
kara paltosunun yakası ak ve sedef düğmeleri koskocaman
Pırağ'da aldı
görmedik
asansörleri kale kapıları gibi bekleyen gocuklara soruyorum
görmedik
bütün pencerelere, balkonlara, avlulara, köprülere,
merdivenlere soruyorum
görmedik
vakit hızla ilerliyor yaklaşıyorum geceyarılarına
vakitlarla yarışıyorum bir onlar öne geçiyor bir ben
onlar öne geçince ufalan kırmızı ışıklarını görmez olacağım
diye ödüm kopuyor
ben öne geçtim mi ışıldakları gölgemi düşürüyor yere
gölgem koşuyor önümde
tiyatrolara konserlere sinemalara giriyorum

Balşoy'a girmedim oynanan operayı sevmezsin
lokantalara giriyorum estırat orkestraları yani cazları ünlülerine
sırmalı kapıcılara bahşişsever dalgın garsonlara
gardroptakilere soruyorum kara paltosunun yakası ak ve sedef
düğmeleri koskocaman
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
görmedik
çaldı gece yarısını Stırasnoy Manastırı'nın saat kulesi
oysa manastır da, kale de, kule de yıkıldı çoktan
şimdi şehrin en büyük sineması yapılıyor oralarda
oralarda on dokuz yaşıma rastladım
birbirimizi birde tanıdık
oysa birbirimizin yüzünü görmüşlüğümüz yoktu
fotoğraflarımızı bile ama yene de birbirimizi birde tanıdık ve
şaşmadık ve el sıkışmak istedik[6]
ama ellerimiz birbirine dokunamıyor aramızda kırk yıllık zaman
duruyor uçsuz bucaksız donmuş duruyor bir kuzey denizidir
ve Stırasnoy Alanı'na şimdi Puşkin Alanı kar yağmağa başladı
üşüyorum hele ellerim ayaklarım
oysa yün çoraplıyım da kunduralarımla eldivenlerim kürklü
çorapsız olan oydu bezle sarmış postallarında ayaklarını
elleri çıplak
konuşmak istiyoruz ama seslerimiz birbirine ulaşamıyor
on dokuz yaşıma bakıyorum
ağzında ham bir elmanın tadı dünya
on dördünde bir kız memesi sertliği avuçlarının içindeki
gözünde türkülerin boyu kilometre kilometre ölümün boyu bir
karış
ve haberi yok başına geleceklerin hiçbirinden
onun başına gelecekleri bir ben biliyorum
çünkü inandım onun bütün inandıklarına, inanacaklarına
sevdim seveceği bütün kadınları
yazdım yazacağı bütün şiirleri
yattım yatacağı bütün hapislerde

---

6 oysa birbirimizin yüzünü görmüşlüğümüz yoktu fotoğraflarımızı bile ama gene(?) de birbirimizi birde tanıdık ve şaşmadık ve el sıkışmak istedik

geçtim geçeceği bütün şehirlerden
hastalandım bütün hastalıklarıyla
bütün uykularını uyudum görüp göreceği bütün düşleri gördüm
bütün yitireceklerini yitirdim
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
onu ben yitirmedim dedi, onu sade sen yitirdin
kara paltosunun yakası ak ve sedef düğmeleri koskocaman
görmedim

SAMAN SARISI

Vera Tulyakova'ya derin saygılarımla

I

Seher vakti habersizce girdi gara ekspres
kar içindeydi
ben paltomun yakasını kaldırmış perondaydım
peronda benden başka da kimseler yoktu
durdu önümde yataklı vagonun pencerelerinden biri
perdesi aralıktı
genç bir kadın uyuyordu alacakaranlıkta alt ranzada
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
kırmızı dolgun dudaklarıysa şımarık ve somurtkandı
üst ranzada uyuyanı göremedim
habersizce usulcacık çıktı gardan ekspres
bilmiyorum nerden gelip nereye gittiğini
baktım arkasından
üst ranzada ben uyuyorum
Varşova'da Biristol Oteli'nde
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığım yoktu
oysa karyolam tahtaydı dardı
genç bir kadın uyuyor başka bir karyolada
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
ak boynu uzundu yuvarlaktı
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığı yoktu
oysa karyolası tahtaydı dardı
vakıt hızla ilerliyordu yaklaşıyorduk gece yarılarına
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığımız yoktu

oysa karyolalar tahtaydı dardı
iniyorum merdivenleri dördüncü kattan
asansör bozulmuş yine
aynaların içinde iniyorum merdivenleri
belki yirmi yaşımdayım belki yüz yaşımdayım
vakıt hızla ilerliyordu yaklaşıyorduk gece yarılarına
üçüncü katta bir kapının ötesinde bir kadın gülüyor sağ elimde kederli bir gül açıldı ağır ağır
Kübalı bir balerinle karşılaştım ikinci katta karlı pencerelerde
taze esmer bir yalaza gibi geçti alnımın üzerinden
şair Nikolas Gilyen Havana'ya döndü çoktan
yıllarca Avrupa ve Asya otellerinin hollerinde oturup içtikti yudum yudum şehirlerimizin hasretini
iki şey var ancak ölümle unutulur
anamızın yüzüyle şehrimizin yüzü
kapıcı uğurladı beni gocuğu geceye batık
yürüdüm buz gibi esen yelin ve neonların içinde yürüdüm
vakıt hızla ilerliyordu yaklaşıyordum gece yarılarına
çıktılar önüme ansızın
oraları gündüz gibi aydınlıktı ama onları benden başka gören olmadı
bir mangaydılar
kısa konçlu çizmeleri pantolonları ceketleri
kolları kollarında gamalı haç işaretleri
elleri ellerinde otomatikleri vardı
omuzları miğferleri vardı ama başları yoktu
omuzlarıyla miğferlerinin arası boşluktu
hattâ yakaları boyunları vardı ama başları yoktu
ölümlerine ağlanmayan askerlerdendiler
yürüdük
korktukları hem de hayvanca korktukları belli
gözlerinden belli diyemem
başları yok ki gözleri olsun
korktukları hem de hayvanca korktukları belli
belli çizmelerinden
korku belli olur mu çizmelerden
oluyordu onlarınki

korkularından ateş etmeğe de başladılar artsız arasız
bütün yapılara bütün taşıt araçlarına bütün canlılara
her sese her kıvıltıya ateş ediyorlar
hattâ Şopen Sokağı'nda mavi balıklı bir afişe ateş ettiler
ama ne bir sıva parçası düşüyor ne bir cam kırılıyor
ve kurşun seslerini benden başka duyan yok
ölüler bir SS mangası da olsa ölüler öldüremez
ölüler dirilerek öldürür kurt olup elmanın içine girerek
ama korktukları hem de hayvanca korktukları belli
bu şehir öldürülmemiş miydi kendileri öldürülmeden önce
bu şehrin kemikleri birer birer kırılıp derisi yüzülmemiş miydi
derisinden kitap kabı yapılmamış mıydı yağından sabun
saçlarından sicim
ama işte duruyordu karşılarında gecenin ve buz gibi esen
yelin içinde sıcak bir fırıncala gibi
vakıt hızla ilerliyordu yaklaşıyordum gece yarılarına
Belveder yolunda düşündüm Lehlileri
kahraman bir mazurka oynuyorlar tarihleri boyunca
Belveder yolunda düşündüm Lehlileri
bana ilk ve belki de son nişanımı bu sarayda verdiler
tören memuru açtı yaldızlı ak kapıyı
girdim büyük salona genç bir kadınla
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
ortalıkta da ikimizden başka kimseler yoktu
bir de akvareller bir de incecik koltuklar kanapeler bebe-
kevlerindeki gibi
ve sen bundan dolayı
bir resimdin açık maviyle çizilmiş belki de bir taş bebektin
belki bir pırıltıydın düşümden damlamış sol mememin üstüne
uyuyordun alacakaranlıkta alt ranzada
ak boynun uzundu yuvarlaktı
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığın yoktu
ve işte Kırakof şehrinde Kapris Barı
vakıt hızla ilerliyor gece yarılarına yaklaşıyoruz
ayrılık masanın üstündeydi kahve bardağınla limonatamın
arasında
onu oraya sen koydun

bir taş kuyunun dibindeki suydu
bakıyorum eğilip
bir koca kişi gülümsüyor bir buluta belli belirsiz
sesleniyorum
seni yitirmiş geri dönüyor sesimin yankıları
ayrılık masanın üstündeydi cıgara paketinde
gözlüklü garson getirdi onu ama sen ısmarladın
kıvrılan bir dumandı gözlerinin içinde senin
cıgaranın ucunda senin
ve hoşça kal demeğe hazır olan avucunda
ayrılık masanın üstünde dirseğini dayadığın yerdeydi
aklından geçenlerdeydi ayrılık
benden gizlediklerinde gizlemediklerinde
ayrılık rahatlığındaydı senin
senin güvenindeydi bana
büyük korkundaydı ayrılık
birdenbire kapın açılır gibi sevdalanmak birilerine ansızın
oysa beni seviyorsun ama bunun farkında değilsin
ayrılık bunu farketmeyişindeydi senin
ayrılık kurtulmuştu yerçekiminden ağırlığı yoktu tüy gibiydi diyemem tüyün de ağırlığı var ayrılığın ağırlığı yoktu ama kendisi vardı
vakıt hızla ilerliyor gece yarıları yaklaşıyor bize
yürüdük yıldızlara değen Ortaçağ duvarlarının karanlığında
vakıt hızla akıyordu geriye doğru
ayak seslerimizin yankıları sarı sıska köpekler gibi geliyordu
ardımızdan koşuyordu önümüze
Yegelon Üniversitesi'nde şeytan taşlara tırnaklarını batıra batıra dolaşıyor
bozmağa çalışıyor Kopernik'in Araplardan kalma usturlabını
ve pazar yerinde bezzazlar çarşısının kemerleri altında rok end rol oynuyor Katolik öğrencilerle
vakıt hızla ilerliyor gece yarılarına yaklaşıyoruz
vuruyor bulutlara kızıltısı Nova Huta'nın
orda köylerden gelen genç işçiler madenle birlikte ruhlarını da alev alev döküyor yeni kalıplara

ve ruhların dökümü madenin dökümünden bin kere zordur
Meryem Ana kilisesinde çan kulesinde saat başlarını çalan
borazan gece yarısını çaldı
Ortaçağdan gelen çığlığı yükseldi
şehre yaklaşan düşmanı verdi haber
ve sustu gırtlağına saplanan okla ansızın
borazan iç rahatlığıyla öldü
ve ben yaklaşan düşmanı görüp de haber veremeden öldü-
rülmenin acısını düşündüm
vakıt hızla ilerliyor gece yarıları ışıklarını yeni söndürmüş bir
vapur iskelesi gibi arkada kaldı
seher vaktı habersizce girdi gara ekspres
yağmurlar içindeydi Prag
bir gölün dibinde gümüş kakma bir sandıktı
kapağını açtım
içinde genç bir kadın uyuyor camdan kuşların arasında
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığı yoktu
kapadım kapağı yükledim sandığı yük vagonuna
habersizce usulcacık çıktı gardan ekspres
baktım arkasından kollarım iki yanıma sarkık
yağmurlar içindeydi Prag
sen yoksun
uyuyorsun alacakaranlıkta alt ranzada
üst ranza bomboş
sen yoksun
yeryüzünün en güzel şehirlerinden biri boşaldı
içinden elini çektiğin bir eldiven gibi boşaldı
söndü artık seni görmeyen aynalar nasıl sönerse
yitirilmiş akşamlar gibi Vltava suyu akıyor köprülerin altından
sokaklar bomboş
bütün pencerelerde perdeler inik
tramvaylar bomboş geçiyor
biletçileri vatmanları bile yok
kahveler bomboş
lokantalar barlar da öyle

vitrinler bomboş
ne kumaş ne kristal ne et ne şarap
ne bir kitap ne bir şekerleme kutusu ne bir karanfil
şehri duman gibi saran bu yalnızlığın içinde bir koca kişi yalnızlıkta on kat artan ihtiyarlığın kederinden silkinmek için
Lejyonerler Köprüsü'nden martılara ekmek atıyor
gereğinden genç yüreğinin kanına batırıp her lokmayı
vakıtları yakalamak istiyorum
parmaklarımda kalıyor altın tozları hızlarının
yataklı vagonda bir kadın uyuyor alt ranzada
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığı yoktu
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
elleriyse gümüş şamdanlarda mumlardı
üst ranzada uyuyanı göremedim
ben değilim bir uyuyan varsa orda
belki de üst ranza boş
Moskova'ydı üst ranzadaki belki
duman basmış Leh toprağını
Birest'i de basmış
iki gündür uçaklar kalkıp inemiyor
ama tirenler gelip gidiyor bebekleri akmış gözlerin içinden geçiyorlar
Berlin'den beri kompartımanda bir başımayım
karlı ovaların güneşiyle uyandım ertesi sabah
yemekli vagonda kefir denen bir çeşit ayran içtim
garson kız tanıdı beni
iki piyesimi seyretmiş Moskova'da
garda genç bir kadın beni karşıladı
beli karınca belinden ince
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
tuttum elinden yürüdük
yürüdük güneşin altında karları çıtırdata çıtırdata
o yıl erken gelmişti bahar
o günler Çobanyıldızına haber uçurulan günlerdi
Moskova bahtiyardı bahtiyardım bahtiyardık
yitirdim seni ansızın Mayakovski Alanı'nda yitirdim ansızın se-

ni oysa ansızın değil çünkü önce yitirdim avucumda elinin sıcaklığını senin sonra elinin yumuşak ağırlığını yitirdim avucumda sonra elini
ve ayrılık parmaklarımızın birbirine ilk değişinde başlamıştı çoktan
ama yine de ansızın yitirdim seni
asfalt denizlerinde otomobilleri durdurup baktım içlerine yoksun
bulvarlar karlı
seninkiler yok ayak izleri arasında
botlu iskarpinli çoraplı çıplak senin ayak izlerini birde tanırım
milisyonerlere sordum
görmediniz mi
eldivenlerini çıkarmışsa ellerini görmemek olmaz
elleri gümüş şamdanlarda mumlardır
milisyonerler büyük bir nezaketle karşılık veriyor
görmedik
İstanbul'da Sarayburnu akıntısını çıkıyor bir romorkör ardında üç mavna
gak gak ediyor da vak vak ediyor da martı kuşları
seslendim mavnalara Kızıl Meydan'dan romorkörün kaptanına seslenemedim çünkü makinası öyle gümbürdüyordu ki sesimi duyamazdı yorgundu da kaptan ceketinin düğmeleri de kopuktu
seslendim mavnalara Kızıl Meydan'dan
görmedik
girdim giriyorum Moskova'nın bütün sokaklarında bütün kuyruklara
ve yalnız kadınlara soruyorum
yün başörtülü güler yüzlü sabırlı sessiz kocakarılar
al yanaklı kopça burunlu tazeler şapkaları yeşil kadife
ve genç kızlar tertemiz sımsıkı gayetle de şık
belki korkunç kocakarılar bezgin tazeler şapşal kızlar da var ama onlardan bana ne
güzeli kadın milleti erkeklerden önce görür ve unutmaz
görmediniz mi

saçları saman sarısı kirpikleri mavi
kara paltosunun yakası ak ve sedef düğmeleri kocaman
Pırağ'da aldı
görmedik
vakıtlarla yarışıyorum bir onlar öne geçiyor bir ben
onlar öne geçince ufalan kırmızı ışıklarını görmez olacağım
diye ödüm kopuyor
ben öne geçtim mi ışıldakları gölgemi düşürüyor yola göl-
gem koşuyor önümde gölgemi yitireceğim diye de bir
telâştır alıyor beni
tiyatrolara konserlere sinemalara giriyorum
Bolşoy'a girmedim bu gece oynanan operayı sevmezsin
Kalamış'ta Balıkçının Meyhanesine girdim ve Sait Faik'le tat-
lı tatlı konuşuyorduk ben hapisten çıkalı bir ay olmuştu
onun karaciğeri sancılar içindeydi ve dünya güzeldi
lokantalara giriyorum estırat orkestraları yani cazları ünlülerin
sırmalı kapıcılara bahşiş sever dalgın garsonlara
gardroptakilere ve bizim mahalle bekçisine soruyorum
görmedik
çaldı geceyarısını Stırasnoy Manastırı'nın saat kulesi
oysa manastır da kule de yıkıldı çoktan
yapılıyor şehrin en büyük sineması oralarda
oralarda on dokuz yaşıma rastladım
birbirimizi birde tanıdık
oysa birbirimizin yüzünü görmüşlüğümüz yoktu fotoğrafları-
mızı bile ama yine de birbirimizi birde tanıdık şaşmadık
el sıkışmak istedik
ama ellerimiz birbirine dokunamıyor aramızda kırk yıllık
zaman duruyor uçsuz bucaksız donmuş duruyor bir
kuzey denizidir
ve Stırasnoy Alanı'na şimdi Puşkin Alanı kar yağmağa baş-
ladı
üşüyorum hele ellerim ayaklarım
oysa yün çoraplıyım da kunduralarımla eldivenlerim kürklü
çorapsız olan oydu bezle sarmış postallarında ayaklarını
elleri çıplak

ağzında ham bir elmanın tadı dünya
on dördünde bir kız memesi sertliği avuçlarındaki
gözünde türkülerin boyu kilometre kilometre ölümün boyu bir karış
ve haberi yok başına geleceklerin hiçbirinden
onun başına gelecekleri bir ben biliyorum
çünkü inandım onun bütün inandıklarına
sevdim seveceği bütün kadınları
yazdım yazacağı bütün şiirleri
yattım yatacağı bütün hapislerde
geçtim geçeceği bütün şehirlerden
hastalandım bütün hastalıklarıyla
bütün uykularını uyudum gördüm göreceği bütün düşleri
bütün yitireceklerini yitirdim
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
kara paltosunun yakası ak ve sedef düğmeleri koskocaman
görmedim

II

On dokuz yaşım Beyazıt Meydanı'ndan geçiyor çıkıyor Kızıl Meydan'a Konkord'a iniyor Abidin'e rastlıyorum da meydanlardan konuşuyoruz
evveli gün Gagarin en büyük meydanı dolaşıp döndü Titof da dolaşıp dönecek hem de on yedi buçuk kere dolanacak ama daha bundan haberim yok
meydanlarla yapılardan konuşuyoruz Abidin'le tavan arasındaki otel odamda
Sen ırmağı da akıyor Notr Dam'ın iki yanından
ben geceleyin penceremden bir ay dilimiymiş gibi görüyorum Sen ırmağını rıhtımında yıldızların
bir de genç bir kadın uyuyor tavan arasındaki odamda Paris damlarının bacalarına karışmış
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığı yoktu
saman sarısı saçları bigudili mavi kirpikleriyse yüzünde bulut

çekirdekteki meydanla çekirdekteki yapıdan konuşuyoruz
Abidin'le meydanda fırdönen Celâlettin'den konuşuyoruz
Abidin uçsuz bucaksız hızın renklerini döktürüyor
ben renkleri yemiş gibi yerim
ve Matis bir manavdır kosmos yemişleri satar
bizim Abidin de öyle Avni de Levni de
mikroskobun ve füze lumbuzlarının gördüğü yapılar meydanlar renkler ve şairleri ressamları çalgıcıları onların
hamlenin resmini yapıyor Abidin yüz elliye altmışın meydanlığında
suda balıkları nasıl görüp suda balıkları nasıl avlayabilirsem öyle görüp öyle avlayabilirim kıvıl kıvıl akan vakıtları tuvalinde Abidin'in
Sen ırmağı da bir ay dilimi gibi
genç bir kadın uyuyor ay diliminin üstünde
onu kaç kere yitirip kaç kere buldum daha kaç kere yitirip kaç kere bulacağım
işte böyle işte böyle kızım düşürdüm ömrümün bir parçasını Sen ırmağına Sen Misel Köprüsü'nden
ömrümün bir parçası Mösyö Düpon'un oltasına takılacak bir sabah çiselerken aydınlık
Mösyö Düpon çekip çıkaracak onu sudan Paris'in mavi suretiyle birlikte ve hiçbir şeye benzetemiyecek ömrümün bir parçasını ne balığa ne pabuç eskisine
atacak onu Mösyö Düpon gerisin geriye Paris'in suretiyle birlikte suret eski yerinde kalacak
Sen ırmağıyla akacak ömrümün bir parçası büyük mezarlığına ırmakların
damarlarımda akan kanın hışırtısıyla uyandım
parmaklarımın ağırlığı yok
parmaklarım ellerimle ayaklarımdan kopup havalanacaklar salına salına dönecekler başımın üstünde
sağım yok solum yok yukarım aşağım yok
Abidin'e söylemeli de resmini yapsın Beyazıt Meydanı'nda şehit düşenin ve Gagarin Yoldaşın ve daha adını sanını kaşını gözünü bilmediğimiz Titof Yoldaşın ve ondan sonrakilerin ve tavan arasında yatan genç kadının

Küba'dan döndüm bu sabah
Küba meydanında altı milyon kişi akı karası sarısı melezi ışıklı bir çekirdek dikiyor çekirdeklerin çekirdeğini güle oynaya
sen mutluluğun resmini yapabilir misin Abidin
işin kolayına kaçmadan ama
gül yanaklı bebesini emziren melek yüzlü anneciğin resmini değil
ne de ak örtüde elmaların
ne de akvaryumda su kabarcıklarının arasında dolanan kırmızı balığınkini
sen mutluluğun resmini yapabilir misin Abidin
1961 yazı ortalarında Küba'nın resmini yapabilir misin
çok şükür çok şükür bugünü de gördüm ölsem de gam yemem gayrının resmini yapabilir misin üstat
yazık yazık Havana'da bu sabah doğmak varmışın resmini yapabilir misin
bir el gördüm Havana'nın 150 kilometre doğusunda deniz kıyısına yakın bir duvarın üstünde bir el gördüm
ferah bir türküydü duvar
el okşuyordu duvarı
el altı aylıktı okşuyordu boynunu anasının
on yedi yaşındaydı el ve Mariya'nın memelerini okşuyordu avucu nasır nasırdı ve Karayip denizi kokuyordu
yirmi yaşındaydı el ve okşuyordu boynunu altı aylık oğlunun
yirmi beş yaşındaydı el ve okşamayı unutmuştu çoktan
otuz yaşındaydı el ve Havana'nın 150 kilometre doğusunda deniz kıyısında bir duvarın üstünde gördüm onu
okşuyordu duvarı
sen el resimleri yaparsın Abidin bizim ırgatların demircilerin ellerini
Kübalı balıkçı Nikolas'ın da elini yap karakalem
kooperatiften aldığı pırıl pırıl evinin duvarında okşamaya kavuşan ve okşamayı bir daha yitirmeyecek Kübalı balıkçı Nikolas'ın elini
kocaman bir el

deniz kaplumbağası bir el
ferah bir duvarı okşayabildiğine inanamayan bir el
artık bütün sevinçlere inanan bir el
güneşli denizli kutsal bir el
Fidel'in sözleri gibi bereketli topraklarda şekerkamışı hızıyla fışkırıp yeşerip ballanan umutların eli
1961'de Küba'da çok renkli çok serin ağaçlar gibi evler ve çok rahat evler gibi ağaçlar diken ellerden biri
çelik dökmeğe hazırlanan ellerden biri
mitralyözü türküleştiren türküleri mitralyözleştiren el
yalansız hürriyetin eli
Fidel'in sıktığı el
ömrünün ilk kurşunkalemiyle ömrünün ilk kâadına hürriyet sözcüğünü yazan el
hürriyet sözcüğünü söylerken sulanıyor ağızları Kübalıların balkutusu bir karpuzu kesiyorlarmış gibi
ve gözleri parlıyor erkeklerinin
ve kızlarının eziliyor içi dokununca dudakları hürriyet sözcüğüne
ve koca kişileri en tatlı anılarını çekip kuyudan yudum yudum içiyor
mutluluğun resmini yapabilir misin Abidin
hürriyet sözcüğünün resmini ama yalansızının
akşam oluyor Paris'te
Notr Dam turuncu bir lamba gibi yanıp söndü ve Paris'in bütün eski yeni taşları turuncu bir lamba gibi yanıp söndü
bizim zanaatları düşünüyorum şiirciliği resimciliği çalgıcılığı filân düşünüyorum ve anlıyorum ki
bir ulu ırmak akıyor insan eli ilk mağaraya ilk bizonu çizdiğinden beri
sonra bütün çaylar yeni balıkları yeni su otları yeni tatlarıyla dökülüyor onun içine ve kurumayan uçsuz bucaksız akan bir odur
Paris'te bir kestane ağacı olacak
Paris'in ilk kestanesi Paris kestanelerinin atası
İstanbul'dan gelip yerleşmiş Paris'e Boğaz sırtlarından

hâlâ sağ mıdır bilmem sağsa iki yüz yaşında filân olmalı
gidip elini öpmek isterdim
varıp gölgesinde yatsak isterdim bu kitabın kâadını yapanlar yazısını dizenler nakışını basanlar bu kitabı dükkânında satanlar para verip alanlar alıp da seyredenler bir de Abidin bir de ben bir de bir saman sarısı belâsı başımın.

Tiren, Varşova - Krakof -
Prag - Moskova - Paris -
Havana - Moskova 1961

* * *

Denizin üstünde ala bulut[1]
yüzünde gümüş gemi
içinde sarı balık
dibinde mavi yosun
kıyıda bir çıplak adam
durmuş düşünür.

Bulut mu olsam,
gemi mi yoksa,
balık mı olsam,
yosun mu yoksa?..
Ne o, ne o, ne o.
Deniz olunmalı, oğlum,
bulutuyla, gemisiyle, balığıyla, yosunuyla.

15 Eylül 1958
Arhipo Osipovka

---

1 bulut
Nâzım Hikmet, 10 sırada okuduğu bu şiiri kayıtın sonunda tekrarlıyor.

NÂZIM HİKMET'LE SÖYLEŞİ

ERKEK SESİ (ES)

Şiir plağının içine koyabileceğimiz çok kısa bir söyleşi yapmak istiyoruz.

NÂZIM HİKMET (NH)

Peki.

ES

Olayların siyasal yönleri hakkında da konuşabiliriz... (...) Nâzım Hikmet, en hafif deyimiyle ilginç denebilecek bir rastlantı var; sizinle son kez, şiirleriniz üzerine kurulu küçük bir temsil hazırlamakta olduğum Cabaret de l'Ecluse'de karşılaşmıştık ve 13 Mayıs'tan birkaç gün sonraydı...

KADIN SESİ (KS)

Hayır, tam 13 Mayıs'tı...

ES

Tam 13 Mayıs'tı. Tabii, önemli bir tarih bu. Şimdi Paris'e geri döndünüz. Bugün ayın kaçı?

KS

25 Nisan.

ES

25 Nisan... Tam bir altüst oluş döneminde geri dönmüş oldunuz.

NH

Umarım bir dahaki sefere geldiğimde yine bir altüst oluş yaşanır, ama biraz bizim tarzımızda bir altüstlük olur bu. (Gülmeler)

ES

Bu olaylar karşısında aklınıza ne gibi düşünceler geliyor?

NH

Biliyorsunuz, hükümet gerçekten demokratsa ve Cezayir ile barış istiyorsa, bunun tek koşulu halka tam olarak güvenmesidir; Fransız halkı böylesi bir durumda silahları eline almadığı sürece ne cumhuriyet, ne barış, ne de Fransa'nın saygınlığı korunabilir.

ES

Doğru (...) Başka ne diyecektik? (Gülmeler) Fransa'da gençlerle temasınız oldu mu?

NH

Bakın, size bir şey söyleyeceğim. Aşağı yukarı her yerde şöyle bir eğilim var: Gençliğe fazla güven duyulmuyor. Diyorlar ki, bugünün gençliği bir zamanların gençliği değil artık, gençlik iyice yolundan çıktı, dejenere oldu diyorlar. Sadece "Kara Gömlekliler" var diyorlar (veya her ülkede verilen ayrı bir isim var). Benim görüşüm tamamen farklı. Ben her yerde muhteşem, babalarına, ağabeylerine layık bir gençliğe sahip olduğumuzu düşünüyorum –tabii, babaları ve ağabeylerinin faşist olmaması kaydıyla. Gerçekten, her yerde muhteşem bir gençliğimiz var. Küba'daki hareketi bu gençlik yaptı, Kore'de, Türkiye'de bu gençlik mücadele etti. Dün burada da, her türlü gösterinin yasaklanmış olmasına karşın, Saint-Michel Meydanı'nda yine de gösterisini son derece sakin bir biçimde, ama büyük bir vakarla yapan o muhteşem gençliği gördüm. Dünyanın böyle bir gençliğe sahip olmasından ötürü gurur duyuyorum. Ayrıca, kendimi de son derece genç hissediyorum, onlarla [gençlerle] birlikte hissediyorum, onların uğraştıkları sorunlar benim de sorunlarım; onları kaygılandıran her şey beni de kaygılandırıyor; ben kendimi dedelerinden çok onlara yakın hissediyorum.

ES

Çok teşekkürler Nâzım Hikmet, zaten sizin şiirleriniz de bu nedenle gençler tarafından bu kadar çok seviliyor ve okunuyor.

(04'33"-05'15" arasında boşluk var)

KS

(...) yabancı bir şair olarak sormak istiyorum, sizce şiir tercüme edilebilir bir şey midir?

NH

Belki her şiir değil, ama genelde şiir tercüme edilebilir bir şeydir.

KS

Siz şiirlerinizin çevirilerinden memnun musunuz?

NH

Fransa'dakilerden mi?

KS

Fransa'daki ve diğer ülkelerdeki çevirilerden...

NH

Birincisi, çevirmenlerime muazzam bir şükran duyuyorum. Çünkü biliyorum ki çeviri yapmak için, hem dile hâkimiyet, hem iyi niyet, bir de gerçekten (...) Mesela ben şahsen hiçbir şiirimi çeviremedim. Bunun için büyük bir hâkimiyet gerekir. Bu yüzden beni dillerine aktaran tüm şairlere şükran duyuyorum.

KS

Peki dil konusunda, sizce Türkçeye en yakın gelen dil hangisi, çeviri bakımından hangi dil sizi en çok tatmin etti?

NH

Size bir şey söyleyeceğim. Bana öyle geliyor ki, diller birbirine ne kadar yakınsa çeviri o kadar güç oluyor.

KS

Evet.

NH

Evet. Sanırım, tam tersine, diller birbirinden uzaklaştıkça da çeviri daha kolay oluyor. Sanıyorum bu nedenle, mesela benim şiirlerimi çeşitli Türk dillerine çevirdiler, Azericeye, Tatarcaya, Özbekçeye ve diğer dillere. Orada yapılmış çevirileri dinlediğimde, çünkü bunları anlıyorum, bence şiir değişiyor, manasından (...) bir şeyle-

ri kaybediyor, bu yüzden daha zor olduğunu düşünüyorum.

KS

Esin kaynaklarınızdan biri de tarih mi? Modern tarih, çağdaş tarih, eski tarih hangisi sizi daha çok etkiledi?

NH

Beni bütün bir tarih etkiledi, ama yine de günümüzle, çağımızla ilgilenmeyi tercih ediyorum. Ama tarih üzerine de, böyle denebilirse, birçok şiir yazdım. Mesela çok uzun bir şiirim var, "Şeyh Bedreddin", Türk köylülüğünün deyim yerindeyse ilk sosyalist hareketiydi bu. Üstelik fazla ütopist bir hareket de değildi, bir "Jacquerie" değildi. Bana göre dünyanın ilk sosyalist hareketidir bu, oldukça bilinçli bir sosyalist hareket ve çok enternasyonalisttir.

KS

Hangi yıllardaydı?

ES

Sanırım 15. yüzyıldaydı.

NH

Hayır, 16. yüzyıl. Timur zamanı. 14. yüzyıl.

KS

Sizi etkilemiş Fransız şairler hakkında konuştuk. Şimdi tüm dünyada tanıdığınız şairleri sormak istiyorum. En çok kimlere sempati duydunuz?

NH

Eluard'la şahsen tanıştım. Onu çok severdim. Aragon'la şahsen tanışırım. Genç Fransız şairlerini tanırım, söz etmiştim (...) ...nitski'yi (?)* tanırdım. Mayakovski'yi de tanıdım.

KS

Mayakovski'den söz edebilir misiniz?

NH

Onunla ilk olarak Moskova'da tanıştım. Sene 1922'ydi.

---

* Kayıtta tam olarak anlaşılamayan bu isim Charles Dobzynski olabilir. Polonya asıllı Fransız şair Dobinsky (d. 1929), Nâzım Hikmet'in çevirmeni ve yakın dostuydu.

1922'nin son günleriydi. Bir kız arkadaşım vardı, genç bir Rus kızı. Beni oturduğu yere davet etti. Bir otelde kalıyordu. Odasına girdim. Küçücük bir odaydı ve içerisi öyle dumanlıydı ki insan önünü zor görebiliyordu. İçerideki herkes bağırıyordu. Ama bir bas ses bütün bu haykırışların üstüne çıkıyordu, bir çan sesi gibi hepsini bastırıyordu. O çan sesini işitmekle kalmadım, çan kulesini de gördüm, deyim yerindeyse. Dev gibi bir çan kulesi. Sonra bizi tanıştırdılar, onun Mayakovski olduğunu söylediler. Tabii onu ismen tanıyordum. O sırada Rusça okuyamıyordum, ama adını biliyordum. Daha o zamandan Sovyetler Birliği'nde çok tanınmış bir şairdi, ama sanırım tüm dünyada da, en azından edebi çevrelerde tanınıyordu. Bizi tanıştırdıklarında, 19 yaşımdaydım o sırada, beni genç bir Türk şairi diye takdim ettiler. Bana karşı o kadar sade bir içtenlik içinde davrandı ki, hemen gönlümü fethetti. Sonra, şiirlerinden birini söylemesini rica ettim. Çünkü bizim devrimizde şiirler daha çok şarkı gibi okunurdu, büyük şairimiz Yahya Kemal'in stili böyleydi, her dize nostaljik ve oryantal bir şarkı gibi uzatılarak söylenirdi, çok neşeli şiirler bile biz söylediğimizde çok hüzünlü bir hal alırlardı. Mayakovski şiirlerinden birini söylemeye başlayınca ki hiçbir şey anlamıyordum, kafama darbeler iniyor gibi oldu, enerji doluydu, çok dinamikti. O zaman birdenbire anladım ki o, bir merdiven çıkar gibi yazan bir şairdi; Rusça bilmediğim için arkadaşlarımdan birine şiiri çevirmesini rica ettim. Ama herhalde o da yeterince Rusça bilmiyordu, bunun çevrilemez bir şey olduğunu söyledi. Ama ben onun böyle yazdığını anlamıştım yine de, siz böyle mi yazıyorsunuz diye sordum, gülerek evet dedi. O sırada Sovyetler Birliği'ndeki şair derneklerinin sayısı bugünkü spor kulüplerinin sayısı kadardı. Fütüristler vardı, neo-klasikler vardı, realistler vardı, neo-realistler vardı, hatta (...)letrizmin babası, sonra konstrüktivistler ve tüm diğerleri vardı.

Fransızcadan çeviren: Ali Berktay

Nâzım Hikmet (Selanik, 17 Ocak 1902 – Moskova, 3 Haziran 1963) Bahriye Mektebi'ni bitirdi (1919), Hamidiye Kruvazörü'ne stajyer bahriye subayı olarak atandı. 1920'de sağlık kurulu kararıyla askerlikten çıkartıldı. Ocak 1921'de Milli Mücadele'ye katılmak üzere Anadolu'ya geçti. Cepheye gönderilmedi, bir süre Bolu'da öğretmenlik yaptıktan sonra Eylül 1921'de Batum üzerinden Moskova'ya gitti, Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'nde (KUTV) okudu. 1924'te Türkiye'ye döndü, bir yıl sonra yeniden Moskova'ya gitti, 1928'e kadar kaldı. 1928'de döndüğünde bir süre tutuklu kaldı. Şiirleri ile ilgili açılan pek çok davada beraat eden Nâzım Hikmet, 1933 ve 1937'de örgütsel faaliyetleri nedeniyle bir süreliğine tutuklandı. 1938'de bu kez "orduyu ve donanmayı isyana teşvik" suçlamasıyla tutuklandı ve toplam 28 yıl 4 ay hapis cezasına mahkûm edildi. 14 Temmuz 1950'de çıkan Genel Af Yasası'ndan yararlanarak, 15 Temmuz'da serbest bırakıldı. Yasal olarak yükümlülüğü olmamasına karşın, askerliğine karar alınmasını hayatına yönelik bir tehdit gördüğü için 17 Haziran 1951'de İstanbul'dan ayrıldı, Romanya üzerinden Moskova'ya gitti. 25 Temmuz 1951 tarihinde, Bakanlar Kurulu kararıyla Türk vatandaşlığından çıkartıldı. Ölümüne kadar pek çok ülkeye seyahatler yaptı, konferanslar verdi, şiirlerini okudu. Moskova'da Novodeviçiy Mezarlığı'nda gömülüdür.

Şiir yazmaya 1914'te başlayan Nâzım Hikmet'in ilk şiiri, Mehmed Nâzım imzasıyla ("Hâlâ Servilerde Ağlıyorlar mı") 3 Ekim 1918'de *Yeni Mecmua*'da yayımlandı. 1921-1924 yılları arasında Moskova'da öğrenim görürken tanıştığı Rus fütüristleri ve konstrüktivistlerinden esinlenerek, klasik şiir kalıplarından sıyrılmış, özgür, yeni bir şiir dili ve biçimi geliştirmeye başladı. Bu ilk çalışmalarından bazıları *Aydınlık* dergisinde yayımlandı. İlk şiir kitabı, *Güneşi İçenlerin Türküsü* 1928'de Bakü'da yayımlandı. 1929'da İstanbul'da basılan *835 Satır*, edebiyat çevrelerinde geniş bir yankı uyandırdı. Zamanla, tam anlamıyla klasik de demlemeyecek ama biçimsel bakımdan daha az deneysel bir şiir dili geliştirdi. Halk şiirinin de Doğu şiirinin de çağdaş bir şiirden ödün vermeden nasıl kullanılacağını gösterdi.

Edebiyatın yanı sıra, tiyatro ve sinema da Nâzım Hikmet'in ilgi alanına girmiştir. Moskova'da bulunduğu yıllar, bu iki sanat türünde Rusların öncülük ettiği çağa uygun düşmektedir. Pek çok filmin senaryolarını yazdı, çekimlerine katkıda bulundu. Gazete yazıları, romanları, öyküleri, çevirileri de olan Nâzım Hikmet'in yapıtları, 1938'den 1965 yılına dek Türkiye'de yasaklandı. 1965'ten başlayarak, çeşitli basımları yapılan yapıtları, "bütün yapıtları" kapsamında, bir araya getirildi. Yapı Kredi Yayınları, bu "külliyatı" yeniden gözden geçirerek yayımlamaktadır.

Bedri Rahmi Eyüboğlu 1911'de Görele'de doğdu. Trabzon Lisesi'nden sonra İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'ne girdi. Burada Nazmi Ziya ve İbrahim Çallı'nın öğrencisi oldu. 1930'da eğitimini bitirmeden, ağabeyi Sabahattin Eyüboğlu'nun yanına, Paris'e gitti. Döndüğünde Akademi'de öğretim üyeliğine başladı. Geleneksel süsleme ve halk el sanatlarından seçtiği motifleri eserlerinde başarılı biçimde kullandı. Eserleriyle yurtiçi ve dışında çok sayıda ödüle layık görüldü.

Daha lise öğrencisiyken şiir yazmaya başladı. Şiirleri *Yeditepe*, *Ses*, *Güney*, *İnsan*, *İnkılapçı Gençlik* ve *Varlık* dergilerinde yayımlandı. Daha birçok dergi ve gazetede gezi yazıları, hikâye ve denemeler yazdı. Halk edebiyatının her türüne karşı duyduğu hayranlık bütün eserlerine yansıdı. 21 Eylül 1975'te, İstanbul'da vefat etti.

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun bütün eserleri Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları tarafından yayımlanmaya devam ediyor.

Yayımlanmış eserleri:

Şiir Yaradana Mektuplar (1941), Karadut (1948), Tuz (1952)

Gezi ve Deneme Cânım Anadolu (1953), Tezek (1975), Delifişek (1975), Resme Başlarken (1977), Gece Yarısı (2002), Kiraz Ayı (2003), Dost Dost (2004), İnsan Kokusu (2005), Sabır ile Koruk (2008), Pembe Vinç (2008), Bir Tutam Mavi (2009)

Monografi Nazmi Ziya (1937)

Resim Albümü Binbir Bedros (1977), Babatomiler (1979), Yaşasın Renk (2008), Mavi Yolculuk Defterleri (2009)

Mektup Kardeş Mektupları (Bedri Rahmi – Sabahattin Eyüboğlu) (2003), Aşk Mektupları (Bedri Rahmi – Eren Eyüboğlu) (2006)

"Sana tüm şiirlerimi banda kaydedeceğim.
Yaşamımın tüm sesi seninle kalsın.

Sonra Türkiye'ye de ver bu sesi. Bizim barışmamız ölümümden sonra olacak.
Ülkeme dönmek için ölmek zorundayım."

Nâzım'dan Vera'ya...

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Bu kaydı çok iyi saklayın, aman ha!" diye vasiyet ettiği kayıttaki ses Nâzım Hikmet'e ait. 1960'ların teknolojisi bir makara bantta tam 50 yıl bekledikten sonra Nâzım ülkesine sesiyle de olsa dönüyor...

Bedri Rahmi ve Nâzım Hikmet 1961 yılında Paris'te bir araya geliyorlar. Bedri Rahmi "Patırtı yapmayın" diyerek başlıyor "Yeşilden mordan pembeden" şiirine, sonra Nâzım'a bırakıyor mikrofonu. Nâzım 55 şiirini soluksuz okuyor. 56.'sına geldiğinde kısa bir ara vermek istiyor ve sonra "Bir Garip Yolculuk"la devam ediyor (Biz bu şiiri "Saman Sarısı" olarak biliyoruz). Şiirler arasında ikisi var ki ilk kez bu kayıtla ortaya çıkıyor.

"*Büyük İnsanlık*" *Kendi Sesinden Şiirler* adını alan bu çalışma Yapı Kredi Yayınları ve Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'nın birlikte hazırladıkları ses ile şiirin buluşmasıdır. İki şairin 50 yıl sonra gerçekleşen mürüvvetleridir.

9 786053 600947

KDV dahil fiyatı
14 TL

Fotoğraflar Vera Tulyakova Hikmet ve Bedri Rahmi Eyüboğlu arşivlerinden alınmıştır.